ZBIERKA ZÁKONOV
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ročník 1950

Vyhlásené: 26.07.1950 Vyhlásená verzia v Zbierke zákonov Slovenskej republiky

Obsah tohto dokumentu má informatívny charakter.

105

Vládne nariadenie

zo dňa 26. júla 1950,

ktorým sa vyhlasuje štatút národných podnikov priemyslových.

Vláda Československej republiky nariaďuje podľa § 40 zákona č. 103/1950 Sb., o národných podnikoch priemyslových, a §§ 4 a 11 zákona č. 104/1950 Sb., o financovaní národných a komunálnych podnikov:

§ 1.

(1) Vyhlasuje sa Štatút národných podnikov priemyslových, ktorý platí pre národné podniky v odbore ministerstiev priemyslu, výživy, informácií a osvety a zdravotníctva.

(2) Ministri priemyslu, výživy, informácií a osvety a zdravotníctva sú pre národné podniky z odboru svojho ministerstva príslušnými ministrami podľa tohto nariadenia.

(3) Štatút tvorí súčiastku tohto nariadenia a vydáva sa v prílohe Sbierky zákonov.*)

§ 2.

Toto nariadenie nadobúda účinnosť dňom 1. júla 1950; vykonajú ho ministri priemyslu, výživy, informácií a osvety, zdravotníctva a financií po dohode so zúčastnenými členmi vlády.

Zápotocký v. r.

Kabeš v. r.

Kopecký v. r.

Kliment v. r.

Plojhar v. r.

Ing. Jankovcová v. r.

Štatút národných podnikov priemyslových.

Úvod.

Socialistický priemysel je základnou a najdôležitejšou zložkou v hospodárskom živote našej ľudovodemokratickej republiky.

Až do revolúcie v roku 1945 bol priemysel v rukách súkromných vlastníkov-kapitalistov. Slúžil im na obohacovanie a na vykorisťovanie pracujúcich. Aby zachovali svoje zisky, kapitalisti zradili v kritických chvíľach republiku a podali tak ďalší dôkaz svojej politiky nepriateľskej ľudu. Porážka hitlerovského fašizmu Červenou armádou a víťazstvo nášho ľudu umožnily, aby kapitalistický majetok bol z veľkej časti znárodnený a prešiel tak do rúk štátu. To bola prvá etapa nášho znárodnenia; po nej zostala ešte značná časť priemyslu v rukách kapitalistov.

Kapitalisti však aj potom zámerne a sústavne sabotovali a rozvracali pokojný vývoj nášho hospodárstva, sťažovali našu cestu k socializmu a usilovali sa obnoviť staré kapitalistické pomery predmníchovskej republiky.

Porážka reakcie a víťazstvo pracujúceho ľudu vo februári 1948 vyústily na hospodárskom poli do ďalšieho znárodnenia, ktoré podstatne zúžilo kapitalistické prvky v našom priemysle a vytvorilo širšiu hospodársku základňu pre budovanie socializmu.

Povalenie kapitalizmu, porážka reakcie a prevzatie moci do rúk pracujúceho ľudu mohlo sa v našej vlasti uskutočniť len preto, že na čele pracujúcich stojí Komunistická strana Československa. Tiež pri výstavbe socializmu má strana vedúcu úlohu. Určuje generálnu líniu budovateľského úsilia a označuje ciele, ktoré sa majú v jednotlivých obdobiach dosiahnuť. Strana ako vedúca sila stmeľuje, upevňuje a obracia k týmto cieľom pracujúcich a všetky masové organizácie. Prvé miesto medzi nimi zaujíma Revolučné odborové hnutie, ktoré ako jednotná organizácia najpokročilejšej spoločenskej triedy rozsiahlosťou svojej činnosti je školou socializmu pre všetkých pracujúcich a nevyhnutným činiteľom pri výstavbe, organizácii a stálom vzostupe nášho znárodneného priemyslu.

Po prvom znárodnení stáli sme pred úlohou vytvoriť zo znárodneného priemyslového majetku hospodárske jednotky, podrobiť ich jednotnému vedeniu socialistického štátu a dať znárodnenému priemyslu prvé organizačné formy. Tak vznikly národné podniky priemyslové, ktoré v svojej dobe celkom dobre splnily svoje poslanie pri prekonávaní povojnových ťažkostí. Ich jestvovanie bolo tiež nevyhnutným predpokladom na zabezpečenie výstavby nového spoločenského poriadku.

Nový spoločenský poriadok víťazí nad starým poriadkom len vtedy, ak vie spoločnosti zadovážiť viac lepších a lacnejších výrobkov ako poriadok starý a tak ju obohatiť. V ďalšom vývoji sa ukázalo, že od národných podnikov pri ich doterajšej skladbe a vnútornej organizácii nemožno očakávať trvalo úspešné plnenie tejto základnej úlohy, a to najmä preto, že naše plánované hospodárstvo kladie stále vyššie požiadavky na prehlbovanie a spresňovanie plánov.

Hospodárstvo v socialistickej spoločnosti nevyvíja sa živelne, ale sa buduje a rozvíja zámerne. Nástrojom tohto budovania a rozvíjania hospodárstva je plánovanie. Plánovanie je hospodárskym zákonom socializmu. Skutočnosť, že pracujúci ľud na čele s robotníckou triedou stal sa vlastníkom rozhodujúcej časti výrobných prostriedkov, nielen umožnila, ale priamo si vynútila prechod k hospodáreniu podľa plánu. Iba plánovanie môže zabezpečiť neustály harmonický rozvoj výrobných síl, zladiť výrobu s individuálnymi potrebami a prekonať i odstrániť úzke miesta.

Cieľom plánu je neustále zvyšovanie životnej úrovne všetkého pracujúceho ľudu. Prostriedkom na dosiahnutie tohto cieľa je plánovité zvyšovanie produktivity práce; inak nemožno k tomuto cieľu dôjsť.

Hlavná ťarcha všetkých úloh plánom uložených spočíva na pracujúcich v našom znárodnenom priemysle, ktorý je najvyspelejšou časťou nášho hospodárstva. Plnenie povinností, pred ktorými stoja pracujúci v priemysle, je preto svojimi dôsledkami závažnejšie ako doteraz a kladie na nich vyššie nároky ako kedykoľvek predtým.

Aby sa mohly zvládnuť všetky úlohy priemyslu a dosiahnuť určený cieľ, bolo potrebné vykonať reorganizáciu národných podnikov. Smyslom tejto reorganizácie bolo odstrániť z prevádzky a organizácie podnikov všetky prežitky kapitalizmu a vytvoriť z podnikov útvary, ktoré sú organizované a vedené podľa socialistických zásad.

Tento Štatút v ďalších kapitolách rozvádza zásady socialistického hospodárstva v našich národných podnikoch priemyslových, najvýznačnejšom to činiteľovi vo výstavbe
socializmu. Nie je právnym predpisom v starom ponímaní; je smernicou pre organizáciu a činnosť všetkých národných podnikov priemyslových, a to smernicou, ktorá má viesť k ďalšiemu vývoju, pokroku a budovateľskému úsiliu. Čerpajúc zo skúseností, nadobudnutých v úžasnej kolektívnej budovateľskej práci ľudu Sovietskeho sväzu, tento Štatút ustanovuje zásady socialistickej

organizácie priemyslu a ukazuje tak cestu k dokonalejšiemu spoločenskému poriadku ako všetky predchádzajúce - k socializmu.
Základné články Štatútu.

I.

Národné podniky a ich poslanie.

Štát prevádza socialistickú priemyslovú výrobu prostredníctvom národných podnikov. Ich poslaním je prispievať výrobou k vzostupu národného bohatstva, k zvyšovaniu hmotnej i kultúrnej úrovne našej spoločnosti a k upevneniu moci pracujúceho ľudu. Národné podniky plnia svoje poslanie kolektívnym úsilím všetkých svojich pracujúcich, vedených najuvedomelejšími z nich.

II.

Vznik národných podnikov, ich právna povaha a pomery.

Národné podniky zriaďuje štát ako samostatné právnické osoby. Vlastníkom majetku národného podniku je štát; národnému podniku je tento majetok sverený do správy.

III.

Zásady pre vedenie národných podnikov.

Národné podniky sa spravujú zásadami socialistického hospodárstva.
Najdôležitejšie z nich sú plánovitosť, uplatňovaná pri všetkej ich činnosti, a aktívna účasť pracujúcich.
S nimi vnútorne súvisí najmä hospodárenie podľa rozpočtu a zásada hospodárnosti, vedenie jednou osobou, osobná zodpovednosť, účelná decentralizácia, operatívnosť vedenia, záujem pracujúcich na výsledkoch podniku, kontrola zdola i shora a zásada stáleho vzostupu.

IV.

Organizácia národného podniku.

Organizácia národného podniku sa musí prispôsobovať zásadám socialistického hospodárstva, musí zabezpečovať dokonalú spoluprácu a umožňovať úspešné plnenie plánovaných úloh.
Národný podnik vedie riaditeľ. Národnému podniku obyčajne sa určí základný závod, ktorého vedenie je vedením celého národného podniku. Vnútorne sa národný podnik člení na strediská, ktoré hospodária podľa svojho rozpočtu.
Organizácia národného podniku je podrobne prepracovaná v jeho organizačnom poriadku.

V.

Podnikový plán.

Činnosť národného podniku je určovaná jeho schváleným podnikovým plánom. Podnikové plány národných podnikov sú svojím obsahom súčasťou jednotného hospodárskeho plánu.
Návrh podnikového plánu vzniká za aktívnej účasti pracujúcich a opiera sa o smerné čísla a technicko-hospodárske normy; schvaľuje ho nadriadený orgán.
Plnenie plánu je vecou všetkých pracujúcich. Preto sa schválený plán rozpisuje až na pracoviská, aby každý poznal svoje úlohy. Plnenie plánu musí sa kontrolovať zdola i shora.

VI.

Práca a pracujúci.

Rozhodujúcim činiteľom vo výrobe sú pracujúci. Z ich nového pomeru k práci vyrastá socialistické súťaženie, úderníctvo a zlepšovateľské hnutie ako metóda budovania socializmu a ako jedna z hlavných ciest na zvyšovanie produktivity práce.
Pracujúci sú odmeňovaní podľa akosti, množstva a spoločenského významu svojej práce.

VII.

Starostlivosť o kádre.

Od kádrov oddaných budovaniu socializmu a ovládajúcich techniku a ekonomiku práce závisí rozvoj národného podniku. Rozmiestňovanie a školenie kádrov a starostlivosť o ne patrí teda k jeho popredným úlohám.

VIII.

Výrobné prostriedky.

Národné podniky sú povinné plne využiť všetky výrobné zariadenia v rámci plánovaných úloh a starostlivo ich udržiavať. Obstarávanie investícií musí byť v súlade s plánovanou výstavbou a prestavbou nášho priemyslu.
V hospodárení s materiálom a energiou národné podniky musia dbať na krajnú úspornosť; nerastný prieskum a používanie nových hmôt z domácich surovín musí prispievať k hospodárskej nezávislosti nášho štátu.

IX.

Technika, výrobný proces a výrobok.

Ťažisko činnosti priemyslového podniku je vo výrobných dielňach a v príprave výroby. Predpokladom úspechu a technického rozvoja výroby je priemyslové výskumníctvo a vývoj.
Sústavné zvyšovanie produktivity práce vyžaduje, aby podnik využíval výhody, vyplývajúce zo špecializácie, typizácie, normalizácie a kooperácie.
Výrobok musí byť akostný, trvanlivý a výtvarne hodnotný; odberateľovi musí sa dodať v dojednaných lehotách.

X.

Finančné hospodárenie.

Štát zabezpečuje krytie plánovanej finančnej potreby národných podnikov.
Národný podnik i jeho jednotlivé strediská hospodária podľa rozpočtu.
Jedinou cestou k zvyšovaniu socialistickej rentability je snižovanie výrobných a iných nákladov.
Zisky národných podnikov odvádzajú sa štátu a tvoria významnú časť socialistickej akumulácie.
Hospodárenie národných podnikov kontroluje sa korunou. Túto kontrolu vykonávajú jednak podniky samy, jednak orgány podniku nadriadené a banky.

XI.

Podnikový fond pracujúcich.

Na zvýšenie hmotného záujmu pracujúcich na úspešnom plnení lánu slúži podnikový fond pracujúcich, ktorý sa dotuje podľa miery plnenia podnikového plánu.
Z jeho prostriedkov odmeňujú sa zaslúžili pracujúci a zlepšujú sa sociálne, zdravotné, kultúrne a telovýchovné zariadenia.

XII.

Hlavné vedenie národných podnikov a dozor nad nimi.

Národné podniky sú podriadené hlavnému vedeniu a dozoru štátu, ktoré obstaráva príslušný minister zásadne prostredníctvom generálnych (oblastných) riaditeľov.

I. Národné podniky a ich poslanie.

(1) Český a slovenský pracujúci ľud stal sa pánom v svojej vlasti. Jeho uvedomením a bojom dosiahlo sa víťazstvo nad kapitalizmom, jeho uvedomením a nadšenou prácou vyrastá teraz socialistický poriadok. Socialistická industrializácia, ktorá je zákonom výstavby socializmu, uskutočňuje sa v našich baniach, hutách, továrňach a dielňach. Nositeľom budovateľského úsilia v nich je pracujúci ľud s robotníckou triedou na čele.

(2) Prevažná časť priemyslových výrobných prostriedkov je v rukách štátu. Štát spravuje tento majetok najmä prostredníctvom národných podnikov. Národné podniky sú teda so stránky majetkovej náplne časťou národného majetku, so stránky formy organizačnými celkami, prostredníctvom ktorých štát prevádza socialistickú priemyslovú výrobu.

(3) Ich poslaním je výrobou výrobných prostriedkov a spotrebných predmetov prispievať k vzostupu národného bohatstva, k zvyšovaniu hmotnej i kultúrnej úrovne našej spoločnosti, k upevneniu moci pracujúceho ľudu, k zvyšovaniu obrannej schopnosti našej vlasti, k upevňovaniu jej nezávislosti na kapitalistických štátoch a tým aj k jej zabezpečeniu proti nepriaznivým vplyvom kapitalistických kríz. Od priemyslu závisí tiež rozvoj mechanizácie nášho pôdohospodárstva a jeho

prechod k vyšším výrobným formám, rozvoj stavebníctva, dopravy a iných úsekov nášho hospodárskeho života.

(4) Národné podniky plnia svoje poslanie kolektívnym úsilím všetkých svojich pracujúcich, t. j. robotníkov, technikov a úradníkov, ktorí stmelení pracovnou disciplínou a pod vedením najuvedomelejších v súdružskej spolupráci a vzájomnou pomocou plnia úlohy výstavby socializmu podľa jednotného hospodárskeho plánu.

(5) Predstaviteľom všetkých pracujúcich v závodoch je Revolučné odborové hnutie. Cieľ, ktorý si Revolučné odborové hnutie pri budovaní socializmu samo vytýčilo, líši sa veľmi podstatne od úlohy odborových organizácií za kapitalizmu. Podniky sú teraz majetkom pracujúceho ľudu. Preto jeho organizácia - Revolučné odborové hnutie - zo všetkých síl prispieva k rozvoju a prosperite týchto podnikov a k presnému plneniu ich plánov; za hlavné ťažisko svojej činnosti považuje stále uvedomovanie a mobilizovanie pracujúcich tak, aby všetci čo najlepšie pracovali podľa svojich schopností. To tiež umožňuje Revolučnému odborovému hnutiu, aby ešte lepšie plnilo svoje sociálne a kultúrne poslanie.

(6) Na všetkých pracujúcich v národných podnikoch priemyslových spočíva veľká zodpovednosť za celoštátne hospodárstvo. Vedomie tejto zodpovednosti musí ich viesť k stálemu zdokonaľovaniu ich práce a k tomu, aby z národných podnikov vytvorili piliere nášho teraz už naozaj národného hospodárstva.

(7) Národné podniky môžu svoje poslanie splniť iba vtedy, ak sa v nich budú sústavne rozvíjať výrobné sily a čo najintenzívnejšie zvyšovať produktivita práce a hospodárnosť ako základná úloha, od ktorej úspešného zdolania závisí konečné víťazstvo socializmu nad kapitalizmom.

II. Vznik národných podnikov, ich právna povaha a pomery.

Vznik národných podnikov.

(8) Národné podniky priemyslové zriaďuje príslušný minister a sveruje im do správy majetok, ktorý je vo vlastníctve štátu, či ho štát nadobudol znárodnením a či iným spôsobom.

(9) Zriadenie národného podniku je významným činom v hospodárskej výstavbe štátu; so sverením majetku národnému podniku súvisia okrem toho dôležité právne dôsledky. Preto minister vydá o zriadení národného podniku listinu, v ktorej určí jeho názov, deň vzniku, sídlo, základný závod, ak sa výnimočne neupustí od určenia základného závodu, a deň, ku ktorému národný podnik prevezme do neho začlenený majetok.

Právne pomery.

(10) Plné uplatnenie hospodárskej samostatnosti národného podniku predpokladá jeho právnu samostatnosť, lebo činnosť národného podniku vedie k mnohým úkonom, ktoré preň zakladajú práva a záväzky. Preto sú národné podniky samostatnými právnickými osobami a významné údaje o nich zapisujú sa do podnikového registra.

(11) Súčasťou názvu každého národného podniku je označenie „národný podnik". Toto označenie smú používať len národné podniky.

(12) Keďže činnosť národnému podniku určuje jeho schválený podnikový plán, nie je treba, aby si národný podnik na svoju činnosť zadovažoval oprávnenia, ktoré by inak boly potrebné podľa predpisov živnostenského alebo iného práva. Národné podniky podliehajú však ustanoveniam o schvaľovaní prevodzovní, ako aj iným predpisom o ochrane života a zdravia pracujúcich a verejnej bezpečnosti.

(13) Vlastníkom majetku národného podniku je štát; národnému podniku je tento majetok sverený do správy. Vo veciach tohto majetku národný podnik vystupuje a koná vo vlastnom mene.

(14) Národný podnik nesmie scudziť majetok, ktorý mu je určený na trvalé užívanie, ani jeho časti. Tretie osoby nemôžu k takému majetku nadobudnúť záložné alebo iné vecné práva, či knihovné, či neknihovné. Výnimky zo zákazu scudzenia môžu povoliť nadriadené orgány.

(15) V súlade s predošlými zásadami možno pre záväzky národného podniku dosiahnuť uspokojenie iba z majetku jemu svereného do správy, ktorý nie je určený na to, aby ho podnik trvale užíval.

(16) Z majetku spravovaného národným podnikom nemožno žiadať ani dosiahnuť uspokojenie pohľadávok voči štátu.

Nadriadené orgány.

(17) Keďže štát používa národné podniky ako organizačné celky, ktorými vykonáva socialistickú priemyslovú výrobu, ponecháva si ich hlavné vedenie a dozor nad nimi. Obstaráva ich príslušný minister zásadne prostredníctvom generálnych riaditeľov, a to tak, že každý národný podnik je podriadený určitému generálnemu (oblastnému) riaditeľovi a jeho prostredníctvom príslušnému ministrovi. Podrobnosti sú uvedené v kapitole o hlavnom vedení národných podnikov a dozore nad nimi.

III. Zásady pre vedenie národných podnikov.

(18) Spôsoby vedenia národných podnikov menia sa v jednotlivých etapách socialistickej výstavby; môžu sa tiež podstatne líšiť v rozličných priemyslových odvetviach, ba dokonca i vnútri toho istého odvetvia, a to podľa rozsahu a druhu výroby. Všetky sú však založené na všeobecných zásadách pre vedenie podnikov, ktoré vyplývajú zo samej podstaty socialistického hospodárstva.

(19) Zásady, z ktorých najdôležitejšie sú uvedené ďalej, tvoria harmonický celok, pritom jedna vychádza z druhej a všetky sú vzájomne vnútorne spojené; všetky musia sa uplatňovať súčasne a na všetkých pracovných úsekoch, a to v takom vzájomnom pomere, ako to vyžaduje potreba danej veci v danom okamihu.

Plánovitosť.

(20) Všetku činnosť národného podniku určuje plán. Plán dáva pevnú základňu pre činnosť pracujúcich tým, že pred nich stavia jasný cieľ; všetka ich práca je podriadená úlohe plán splniť, a ak je to žiadúce, i prekročiť. Zásadou plánovitosti musia byť preniknutí všetci robotníci, technici a úradníci, nech už pracujú na ktoromkoľvek pracovnom úseku.

Hospodárenie podľa rozpočtu.

(21) Plánovitosť preniká aj finančným hospodárením národných podnikov tak, že každý národný podnik a každé jeho stredisko sostavuje rozpočet, podľa ktorého hospodári. Rozpočet je peňažným vyjadrením plánovanej činnosti. V rámci rozpočtu hospodári národný podnik samostatne.

Hospodárnosť.

(22) Všetci pracujúci musia byť vedení snahou splniť uložené úlohy s najmenšími nákladmi, teda čo najhospodárnejšie. Zásada hospodárnosti prikazuje, aby každý bol hospodárom na svojom pracovisku.

(23) Uplatnenie zásady hospodárnosti vedie k zvyšovaniu rentability národných podnikov. Na rozdiel od rentability, ako ju poníma kapitalizmus, socialistickú rentabilitu posudzujeme s hľadiska celého národného hospodárstva. Socialistická rentabilita je podriadená plánu. Jej zvýšenie podnik nemôže dosiahnuť zvyšovaním cien alebo zhoršovaním akosti výrobkov, ale iba znižovaním výrobných a iných nákladov alebo zlepšovaním akosti výrobkov.

Účasť pracujúcich na vedení podniku.

(24) Všetka činnosť podniku vyviera z uvedomelej práce najširších más; vedúcemu pripadá úloha túto prácu organizovať. Preto sa vedúci pri svojej činnosti opiera o pracovné úsilie pracujúcich a o ich tvorivé schopnosti a iniciatívu.

(25) Formy, ktorými sa prejavuje účasť pracujúcich na vedení podniku, sú veľmi rôzne, začnúc ústretovým plánovaním a kontrolou plnenia plánu a končiac odhaľovaním a kritikou nedostatkov. Predstaviteľom pracujúcich je závodná skupina Revolučného odborového hnutia, s ktorou teda vedúci musí čo najužšie spolupracovať.

Decentralizácia a centralizácia.

(26) Aby sa umožnila čo najširšia účasť pracujúcich na vedení podniku, rozvinula ich iniciatíva a zabezpečila operatívnosť vedenia, sveruje sa pôsobnosť, právomoc a zodpovednosť v národných podnikoch čo najnižším organizačným útvarom.

(27) Vo vyšších organizačných útvaroch sústreďujú sa len veci zásadnej povahy alebo také, ktoré sa môžu účelnejšie vybavovať spoločne za všetky alebo za niekoľko podriadených útvarov.

(28) Decentralizácia a centralizácia sú teda organizačnými zásadami, ktoré sa navzájom doplňujú. Je veľmi zodpovednou úlohou uplatniť obidve tieto zásady v správnom pomere.

Sústredenie vedenia v jednej osobe a osobná zodpovednosť.

(29) V národnom podniku činnosť kolektívu pracujúcich smeruje k rovnakému cieľu, ktorý je daný plánom. Aby činnosť všetkých smerovala k tomu istému cieľu, musí podnik viesť jediný vedúci, ktorý sa tak stáva prvým organizátorom socialistickej práce v podniku. Z toho istého dôvodu musí aj každý organizačný útvar podniku viesť jediný vedúci. Vedúci podniku a vedúci každého jeho organizačného útvaru rozhoduje samostatne v rozsahu svojej právomoci.

(30) Je výrazom novej pracovnej morálky, podloženej socialistickým uvedomením pracujúcich, že sa všetci pracujúci dobrovoľne podriaďujú politickej a odbornej autorite svojho vedúceho. Táto autorita sa zvyšuje tým, že sa vedúci opiera o vôľu celého kolektívu.

(31) Všetci pracujúci v podniku osobne zodpovedajú za splnenie uložených úloh.

Živý a operatívny spôsob vedenia.

(32) Vedenie národného podniku musí byť živé. Musí sa opierať o skutočnú znalosť kádrov i o znalosť práce, jej techniky a ekonomiky. Preto vedenie podniku musí byť čo najbližšie k výrobe a každý vedúci má neprestajne pozorne zisťovať všetky potreby výroby a udržiavať styk s pracujúcimi na pracoviskách.

(33) Vedenie musí byť tiež operatívne, to znamená, že sa musí neprestajne prispôsobovať meniacim sa pomerom a včas a účinne zasahovať všade, kde je to potrebné; nesmie sa teda obmedziť na holé vydávanie smerníc (plánom, rozpočtom, ukazovateľmi, obežníkmi a pod.). Treba bojovať proti byrokratickým metódam vedenia, proti vedeniu rozkazmi „od zeleného stola", proti papierovému úradovaniu; namiesto toho treba venovať čo najväčšiu pozornosť sústavnej kontrole plnenia urobených rozhodnutí a živému styku s pracujúcimi, bez ktorého nemožno si predstaviť úspešné vedenie podniku.

Záujem pracujúcich na výsledkoch podniku.

(34) Každý pracujúci dostáva mzdu, ktorá zodpovedá jeho pracovným zásluhám. Záujem pracujúcich na výsledkoch podniku povzbudzuje sa predovšetkým mzdovým systémom, v ktorom sa prihliada na akosť a množstvo vykonanej práce a na prospech, ktorý prináša celku. Okrem toho sa ich záujem podporuje prémiami a odmenami za vyšší pracovný výkon, za dosiahnutie úspor oproti rozpočtu, za zlepšovacie návrhy a pod. Treba, pravda, mať stále na pamäti, že všetkým

pracujúcim možno postupne zvyšovať odmenu za prácu iba potiaľ, pokiaľ sa zvýšila produktivita práce v celom našom hospodárstve.

(35) Hmotným povzbudením pracujúcich sú aj sociálne a iné výhody, ktoré im plynú z podnikového fondu pracujúcich, dotovaného podľa miery splnenia podnikového plánu.

(36) Ďalším významným prostriedkom na povzbudenie záujmu pracujúcich na dobrej práci sú verejné pochvaly, uznania, vyznamenania a pod.

Kontrola shora a zdola.

(37) Činnosť národného podniku a všetkých pracujúcich musí sa sústavne kontrolovať. Kontrolu plnenia uložených úloh vykonáva predovšetkým každý, komu úloha bola sverená. Kontrolu shora vykonávajú nadriadené orgány, kontrolu zdola všetci pracujúci v podniku, lebo majú záujem na úspechu svojej práce. Kontrolu zdola vykonávajú pracujúci prostredníctvom orgánov jednotnej odborovej organizácie.

Zásada stáleho vzostupu.

(38) Pri uplatňovaní uvedených zásad nesmie národný podnik ustrnúť, ale musí byť vedený snahou sústavne so všetkých stránok zlepšovať svoje vedenie, organizáciu a činnosť a dávať si stále vyššie a vyššie ciele.

IV. Organizácia národného podniku.

Účel organizácie.

(39) Prvým predpokladom správneho chodu každého celku je jeho účelná organizácia. To platí tým viac pre hospodársky celok, akým je národný podnik. Nesmie sa však zabúdať, že dobrá organizácia je len nástrojom na to, aby podnik bol dobre vedený.

(40) Účelom dobrej organizácie národného podniku je také usporiadanie jeho činnosti, aby sa dosiahlo najvyššie využitie všetkých výrobných síl.

(41) Pri organizovaní treba pamätať na to, že národný podnik nie je osamoteným hospodárskym celkom, ale organickou súčasťou celého hospodárstva. To isté platí i vnútri národného podniku; činnosť jednotlivých zložiek v podniku musí byť organizovaná tak, aby umožňovala úspešné splnenie úloh národného podniku a zabezpečovala čo najužšiu spoluprácu všetkých zložiek.

(42) Organizácia národného podniku musí umožňovať uplatnenie zásad vedenia, ktoré boly uvedené v predchádzajúcej kapitole.

Organizačné útvary.

(43) Národný podnik člení sa vnútorne na organizačné útvary, ktorým sú v rámci činnosti celého podniku presne určené úlohy a ktorých činnosť sa sústavne kontroluje.

(44) Organizačné útvary treba vytvoriť tak, aby bolo možné uplatniť organizačné pravidlá ďalej uvedené, ale súčasne aj tak, aby jednotlivé útvary alebo niekoľko útvarov dovedna mohly samostatne hospodáriť podľa rozpočtu. Samostatne hospodáriaci organizačný útvar alebo skupina organizačných útvarov, ktorá samostatne hospodári, nazýva sa stredisko; môže ním byť napríklad dielňa, oddelenie a pod.

Organizačný poriadok.

(45) Aby sa zabezpečil správny chod podniku, vydá riaditeľ organizačný poriadok, v ktorom

a) zriaďuje organizačné útvary;

b) vymedzí ich pôsobnosť a vzájomné vzťahy, najmä ich podriadenosť a nadriadenosť;

c) určí pracovný postup v jednotlivých druhoch činnosti národného podniku a spoluprácu jednotlivých organizačných útvarov medzi sebou;

d) ustanoví, kto vymenúva vedúcich jednotlivých organizačných útvarov, a vymedzí rozsah ich právomoci a zodpovednosti.

(46) Súčasťou organizačného poriadku je organizačná schéma, ktorá graficky znázorňuje vzťahy podriadenosti a nadriadenosti zriadených organizačných útvarov.

(47) S organizačným poriadkom musia byť oboznámení všetci pracujúci v rozsahu potrebnom pre riadny výkon ich funkcií.

(48) Organizačný poriadok a jeho závažnejšie zmeny treba pred vydaním prejednať s generálnym (oblastným) riaditeľom.

Organizačné pravidlá.

(49) Pri organizovaní národného podniku treba dbať na určité pravidlá, získané praktickými skúsenosťami; z nich sú ďalej uvedené tie, ktoré majú všeobecnú platnosť.

(50) Právomoc znamená nielen právo, ale i povinnosť rozhodovať. Tejto povinnosti nemôže sa nik zbaviť tým, že prenechá rozhodnutie vyššiemu orgánu.

(51) S právomocou spojená je zodpovednosť rovnakého rozsahu.

(52) Kto má právo rozhodovať, má aj právo a povinnosť presviedčať sa, či a ako sa jeho rozhodnutia a rozkazy plnia.

(53) Každý pracujúci i každý organizačný útvar má v podniku iba jedného bezprostredne nadriadeného a iba od neho dostáva rozhodnutia a rozkazy.

(54) Zásadne každý činiteľ v podniku dáva rozkazy iba svojim bezprostredne podriadeným a hlásenia iba svojim bezprostredne nadriadeným. Ak je potrebné v neodkladných prípadoch odchýliť sa od tejto zásady, je ten, kto rozkaz dostal alebo kto hlásenie podával, povinný upovedomiť o tom čím skôr svojho bezprostredne nadriadeného.

(55) Vedúci organizačných útvarov, medzi ktorými nie je vzťah nadriadenosti, vybavujú bežné veci medzi sebou priamo.

(56) Vedúci každého organizačného útvaru má mať len toľko priamych podriadených, aby mohol ich prácu dobre viesť a kontrolovať.

(57) Vedúci každého organizačného útvaru rozhoduje samostatne v medziach organizačného poriadku a úloh uložených mu plánom, ako aj v medziach rozhodnutí a rozkazov svojho nadriadeného.

(58) Každý pracujúci musí úzko spolupracovať s ostatnými pracujúcimi; najmä je povinný poskytovať im informácie potrebné pre ich činnosť a predkladať im na posúdenie veci, ktoré zasahujú do ich pôsobnosti.

(59) Vybavovanie bežných vecí, najmä takých, ktoré sa opakujú, má vedúci organizovať tak, aby sa mohol sústrediť predovšetkým na prípady zásadné, mimoriadne a také, ktoré sa odchyľujú od obvyklej praxe.

(60) Úlohy musí vedúci rozdeliť svojim podriadeným súhlasne s organizačným poriadkom a v jeho rámci podľa ich schopností tak, aby boly pre nich splniteľné.

(61) Úlohy treba v podniku rozdeliť zásadne tak, aby sa tá istá práca nevykonávala na dvoch alebo dokonca na niekoľkých miestach.

(62) Organizačné útvary majú byť účelne špecializované, lebo tým sa dosiahne vyššia účinnosť vedenia a kvalitnejšie vykonanie.

(63) Organizácia podniku musí zodpovedať jeho veľkosti a osobitným podmienkam jeho výroby a musí byť pružná. Ak to vyžaduje potreba, treba ju primerane pozmeniť. Každú organizačnú zmenu treba vopred dobre uvážiť, aby národný podnik nebol v stave neprestajnej reorganizácie; ak však treba organizáciu zmeniť, musí sa zmena po dôkladnej príprave uskutočniť rýchle, lebo neistota v organizácii prináša podniku škodu.

Závody.

(64) Príslušný minister určí každému národnému podniku základný závod. Riaditeľ národného podniku je vedúcim základného závodu. Správa základného závodu obstaráva zároveň správu národného podniku. Iba vo výnimočných prípadoch možno od určenia základného závodu upustiť; ak sa tak stane, upraví generálny (oblastný) riaditeľ spôsob vedenia národného podniku.

(65) Výrobne miestne odlúčené od základného závodu sú pobočnými závodmi, ak podľa organizačného poriadku podniku nebudú tvoriť súčiastku základného závodu alebo niektorého z pobočných závodov. Vedúci pobočného závodu je priamo podriadený riaditeľovi národného podniku a je mu zodpovedný za splnenie úloh, ktoré boly závodu uložené.

(66) Pri uplatňovaní zásady decentralizácie treba na pobočné závody preniesť toľko pôsobnosti, aby mohly čo najlepšie plniť svoje úlohy.

(67) Organizačné útvary základného závodu a ich vedúci musia úzko spolupracovať s pobočnými závodmi. Do ich činnosti môžu však zasahovať iba so splnomocnením podnikového riaditeľa a prostredníctvom vedúceho pobočného závodu.

(68) Zásady platné pre organizáciu základného závodu platia primerane i pre organizáciu pobočných závodov. Nemusí sa však v nich vytvoriť pre každú funkciu osobitný organizačný útvar.

Riaditeľ.

(69) Na čele národného podniku je riaditeľ, ktorý vedie všetku jeho činnosť a koná v jeho mene. Jeho významné postavenie v národnom podniku je vyjadrené vysokou právomocou a zodpovednosťou.

(70) Riaditeľ rozhoduje v národnom podniku samostatne, pokiaľ v jednotlivých prípadoch nie je ustanovené, že na svoje rozhodnutie potrebuje predchádzajúci súhlas generálneho (oblastného) riaditeľa alebo príslušného ministra, alebo pokiaľ rozhodnutie nie je vyhradené týmto orgánom priamo.

(71) Riaditeľ rozhoduje o prostriedkoch, ktorými sa má plniť podnikový plán, a o spôsobe, akým sa tieto prostriedky majú použiť. Jeho rozhodnutia sú pre pracujúcich v podniku záväzné.

(72) Riaditeľ zodpovedá najmä za prípravu, návrh a splnenie podnikového plánu. Musí preto prácu v podniku organizovať tak, aby každému boly jeho úlohy určené presne a včas.

(73) Riaditeľa vymenúva a odvoláva generálny (oblastný) riaditeľ po vypočutí ústredného orgánu jednotnej odborovej organizácie. Na vymenovanie a odvolanie riaditeľa nevzťahujú sa predpisy o spolupôsobení závodnej rady pri prijímaní a zaraďovaní zamestnancov na pracovné miesta, prípadne predpisy o súhlase závodnej rady pri prepúšťaní zamestnancov; na vymenovanie a odvolanie tiež nie je treba súhlas orgánu inak potrebný pri dojednávaní a rozväzovaní pracovného pomeru.

(74) Riaditeľ sľúbi generálnemu (oblastnému) riaditeľovi, že bude svedomite plniť svoje povinnosti v súlade zo záujmami štátu. Dňom sľubu ujíma sa svojej funkcie a stáva sa

zamestnancom podniku, ak ním už nebol predtým. Jeho pracovný pomer zaniká dňom, keď bol odvolaný, alebo dňom, keď generálny (oblastný) riaditeľ vzal na vedomosť, že sa vzdáva svojej funkcie.

(75) Riaditeľ je priamo podriadený generálnemu (oblastnému) riaditeľovi, ktorému tiež zodpovedá za splnenie svojich povinností.

(76) Za úspešné splnenie plánu a najmä za jeho prekročenie, ak je žiadúce, dostáva riaditeľ, pokiaľ sa o to zaslúžil, osobitnú odmenu z prostriedkov generálneho (oblastného) riaditeľstva podľa smerníc, ktoré vydá príslušný minister po dohode s ministrom práce a sociálnej starostlivosti a s ústredným orgánom jednotnej odborovej organizácie.

(77) Riaditeľ nesmie vykonávať nijaké zamestnanie, nijakú funkciu alebo činnosť, ktoré sú v rozpore so záujmami národných podnikov.

(78) V mene národného podniku môžu konať okrem riaditeľa a jeho zástupcov tiež osoby, ktoré riaditeľ v rámci svojej právomoci na to splnomocní, a to v rozsahu udeleného splnomocnenia.

(79) Riaditeľ a osoby, ktoré zastupujú alebo spravujú národný podnik alebo obstarávajú jeho veci, zodpovedajú za škodu, ktorú spôsobia národnému podniku. Náhrada sa od nich vymáha sporom.

(80) Počas neprítomnosti alebo zaneprázdnenia riaditeľa zastupuje ho v plnom rozsahu jeho právomoci vedúci výroby a po ňom ďalší zástupcovia v poradí, v akom sú ustanovení. Zástupca riaditeľa sa ustanovuje alebo zbavuje po vypočutí ústredného výboru príslušného sväzu ROH.

Priami podriadení riaditeľa.

(81) Riaditeľovi je bezprostredne podriadený vedúci výroby a vedúci týchto ďalších organizačných útvarov: plánovacieho, technického, podnikohospodárskeho, obchodno-administratívneho, kádrového, technicko-kontrolného a bezpečnostného. To však neznamená, že pre každú z uvedených funkcií musí sa utvoriť osobitný organizačný útvar alebo určiť zodpovedná osoba, poverená iba touto funkciou.

(82) Ďalej sú riaditeľovi bezprostredne podriadení vedúci pobočných závodov.

Vedúci výroby.

(83) Vedúci výroby je prvým zástupcom riaditeľa. Ustanovuje a zbavuje ho riaditeľ so súhlasom generálneho (oblastného) riaditeľa.

(84) Vedúci výroby vedie výrobu a zodpovedá najmä za prípravu a vykonávanie všetkých plánov týkajúcich sa výroby, za hospodárnosť výroby a za najlepšie využitie pracovného času a výrobných prostriedkov. Má na starosti prípravu výroby, dbá o účelný a plynulý pohyb materiálu vo výrobe a zodpovedá za akosť výrobkov. Stará sa o to, aby zásoby rozpracovaných výrobkov boly udržiavané len na výške prevádzkovo nevyhnutne potrebnej.

(85) Do jeho právomoci patrí v rámci štátnej mzdovej politiky určenie miezd a ustanovenie technicko-hospodárskych noriem a technická organizácia výroby. Zodpovedá za riadne vykonanie všetkých opatrení na ochranu zdravia pracujúcich a ich bezpečnosti.

(86) K jeho popredným úlohám patrí podporovať vznik a rozvoj všetkých foriem socialistického súťaženia, najmä úderníctva a zlepšovateľského hnutia.

(87) Vedúci výroby je zodpovedný aj za riadnu údržbu strojov a iných pracovných prostriedkov, ak riaditeľ nerozhodne inak.

Vedúci prevádzky.

(88) Výroba sa zpravidla organizačne člení na dielne; podľa veľkosti závodu a podľa druhu výroby môžu sa dielne soskupiť do väčších celkov, obvykle nazývaných prevádzkami. Vedúci prevádzky sú podriadení vedúcemu výroby a ich úlohy sú obdobné úlohám vedúceho výroby, pravda, v rozsahu prevádzky.

Majstri.

(89) Dielne vedú technickí zamestnanci, zpravidla majstri, ktorým pripadá obzvlášť významný podiel na priebehu výroby a jej výsledkoch. O výber majstrov a o ich odborné školenie starajú sa vedúci výroby a vedúci prevádzky.

(90) Zatiaľ čo predtým kapitalisti nútili majstra poháňať robotníkov, aby ich mohli viac vykorisťovať, v socialistickom podniku je majster organizátorom slobodnej práce, ktorej výsledky sú na prospech všetkým pracujúcim.

(91) Majstri vedú výrobný proces priamo v dielňach. Musia byť dokonale oboznámení s úlohami svojej dielne alebo inej výrobnej zložky im sverenej; musia tieto úlohy účelne rozdeľovať medzi pracujúcich, kontrolovať ich plnenie, dbať o hospodárny priebeh výroby, o akosť výrobkov a o včasné dodávky. Musia však tiež vedieť, ako na plnenie úloh ich dielní naväzujú iné výrobné zložky, a udržovať s nimi potrebný styk.

(92) Úspech socialistického súťaženia, úderníctva a zlepšovateľského hnutia závisí v značnej miere od majstrov. Majstri majú podporovať vznik a rozvoj týchto nových foriem práce. Majú umožňovať všetkým pracujúcim, aby sa úspešne uplatnili; musia v pravý čas zasiahnuť svojimi skúsenosťami, keď si pracujúci nevedia rady s úlohou, a pomáhať najmä mladým robotníkom. Majstri organizujú a zabezpečujú výmenu skúseností v dielni.

(93) Svoje oprávnenie rozhodovať musia majstri skutočne využiť na vedenie dielní. Musia byť v dielňach uznávanou technickou i mravnou autoritou. Bez ich vedomia sa nesmie v dielňach nič zariaďovať a s ničím disponovať.

(94) Majstri sú spojovacím článkom medzi jednotlivými pracujúcimi a vedením. Bez majstrov, zodpovedne plniacich svoje úlohy, niet podmienok pre riadny chod výroby. Majstri sú povinní sledovať plnenie technicko-hospodárskych noriem a zameriavať úsilie pracujúcich na ich prekonávanie. Na sverenom úseku sú tiež majstri povinní starať sa o vytvorenie podmienok pre bezpečnú a zdravú prácu.

(95) Pre odmeňovanie majstrov platia prémiové poriadky, ktoré sú založené na výsledkoch výroby a jej hospodárnosti.

Predák pracovnej čaty.

(96) V početných prípadoch posledným článkom vedenia výroby je predák pracovnej čaty. Zpravidla sa zúčastňuje na manuálnej práci a pracuje spolu s ostatnými členmi čaty. Jeho hlavnou povinnosťou je dávať robotníkom čaty inštrukcie a poskytovať im technickú pomoc pri vykonávaní prác. Dozerá na výrobné zariadenie a jeho využitie, na hospodárnu spotrebu materiálu a energie a na akosť práce.

Podnikový plánovač.

(97) Úlohou podnikového plánovača je rozpísať smerný plán, obsahujúci smerné čísla jednotného hospodárskeho plánu, vecne a časove zladiť práce jednotlivých organizačných útvarov na príprave podnikového plánu (ústretové plánovanie), vyhotoviť návrh podnikového plánu, vykonať rozpis schváleného podnikového plánu a kontrolovať jeho prevádzanie. Aby táto kontrola bola účinná, organizuje podnikový plánovač štatistiku a na jej podklade vykonáva podrobný rozbor plnenia plánu.

(98) Podnikový plánovač koordinuje styk s plánovacími miestami v podniku i mimo podniku.

(99) K ďalším úlohám podnikového plánovača patrí vypracovanie dlhodobého rozvojového plánu podniku podľa návrhov, vypracovaných najmä technickým vedúcim.

(100) Pri svojej práci opiera sa podnikový plánovač o tých, ktorí sú vo všetkých organizačných útvaroch podniku zodpovední za organizáciu a koordináciu plánovacích prác.

Technický vedúci.

(101) Technický vedúci zodpovedá predovšetkým za vývoj a skúšobníctvo a tiež za výskumníctvo, pokiaľ je sverené národnému podniku.

(102) Technický vedúci dbá, aby sa dobré výsledky socialistického súťaženia, úderníctva a zlepšovacích návrhov rýchle použily na všetkých pracoviskách a aby sa oznámily aj iným národným podnikom. Rovnako musí vo vlastnom podniku využívať výsledky nadobudnuté inde.

(103) Významnou úlohou technického vedúceho je sostavenie návrhu investičného plánu a jeho uskutočňovanie. Technický vedúci musí pritom dbať na najvyššiu hospodárnosť a mať na pamäti dlhodobý plán rozvoja podniku. Osobitnú pozornosť venuje najmä tomu, aby sa do návrhu investičného plánu pojaly len také investície, ktoré podnik nevyhnutne potrebuje za predpokladu plného využitia doterajších pracovných prostriedkov.

(104) Technický vedúci stará sa o špecializáciu, typizáciu a normalizáciu a o využitie všetkých výhod z nich vyplývajúcich.

Podnikový hospodár.

(105) Základnou povinnosťou podnikového hospodára je vypracovať návrh podnikového rozpočtu, v ktorom sa musí uplatniť najvyššia hospodárnosť. Dozerá, aby sa v podniku hospodárilo súhlasne so schváleným rozpočtom.

(106) Ak určité rozhodnutie odporuje rozpočtu, podnikový hospodár upozorní na to riaditeľa; ak podnikový riaditeľ napriek tomuto upozorneniu zotrvá na pôvodnom rozhodnutí, musí sa toto rozhodnutie vykonať, ale podnikový hospodár je povinný podať o tom zprávu priamo generálnemu (oblastnému) riaditeľovi, o čom upovedomí riaditeľa. Rovnako o každom závažnejšom nedodržaní podnikového rozpočtu, ktoré už nastalo, musí podnikový hospodár podať zprávu generálnemu (oblastnému) riaditeľovi.

(107) Podnikový hospodár má na starosti i riadnu organizáciu administratívnej služby v podniku, najmä zavádzanie a prehlbovanie podnikového počtovníctva, využitie jeho výsledkov najmä na kontrolné účely a prípravu účtovnej závierky. Dbá o účelné hospodárenie s peňažnými prostriedkami a stará sa, aby prostriedky určené na investície nepoužívaly sa na financovanie prevádzky a naopak. Je zodpovedný za predkladanie predpísaných podkladov bankám, za včasnú a riadnu úhradu pohľadávok a splatenie záväzkov. Má na starosti tiež veci kalkulačné, cenové a daňové.

(108) Do pôsobnosti podnikového hospodára patrí tiež podniková kontrola, ktorá preskúmava všetku činnosť v národnom podniku s výnimkou vecí vyhradených technickej kontrole. Podnikový hospodár hlási riaditeľovi zistené závady, navrhuje vhodné opatrenia a presvedčuje sa o tom, či závady boly odstránené. Ak vedúci podnikovej kontroly zistí závady v odbore činnosti podnikového hospodára, ktoré neboly včas odstránené, ohlási to riaditeľovi.

(109) Podnikového hospodára ustanovuje a zbavuje riaditeľ so súhlasom generálneho (oblastného) riaditeľa po vypočutí ústredného výboru príslušného sväzu ROH.

(110) Vedúceho podnikovej kontroly ustanovuje a zbavuje riaditeľ na návrh podnikového hospodára.

Obchodno-administratívny vedúci.

(111) Obchodno-administratívny vedúci, ktorého riaditeľ môže ustanoviť za svojho druhého zástupcu, je zodpovedný za sostavenie návrhu plánu hmotného zásobovania v rámci smerných čísel a má na starosti vykonávanie tohto plánu. Zodpovedá za uzavieranie smlúv s odberateľmi a dodavateľmi a za včasné zadováženie materiálu a investícií, za sklady materiálu a hotových výrobkov a ich výšku, za riadne balenie výrobkov a ich včasné odoslanie v dohovorených dodacích lehotách, za fakturáciu a dopravu.

(112) Do pôsobnosti obchodno-administratívneho vedúceho spadajú aj veci sociálne a právne.

Kádrový vedúci.

(113) Úlohou kádrového vedúceho je prispievať stálym a všestranným uvedomovaním pracujúcich k výchove a vytvoreniu nového typu socialistického pracovníka.

(114) Kádrový vedúci sa stará o to, aby výber a rozmiestenie pracujúcich a ich školenie boly v shode s úlohami a potrebami podniku a smernicami riaditeľa. Túto činnosť vykonáva v úzkej spolupráci s vedúcimi jednotlivých organizačných útvarov.

(115) Kádrový vedúci musí mať pri svojej práci neprestajne na pamäti, že prechod z kapitalizmu do socializmu je obdobím zvýšeného triedneho boja a že len zvýšenou bdelosťou a ostražitosťou môžeme sa ubrániť nepriateľským činom triedneho nepriateľa, ktorý sa snaží o návrat k starým kapitalistickým pomerom. Účinná ostražitosť a bdelosť je vecou všetkých pracujúcich v podniku, a preto kádrový vedúci musí k nej stále nabádať.

(116) Ak to vyžaduje potreba národného podniku, môže riaditeľ ustanoviť kádrového vedúceho za svojho tretieho zástupcu, najmä v národných podnikoch veľkého rozsahu.

Vedúci technickej kontroly.

(117) Riaditeľovi je priamo podriadený vedúci technickej kontroly. Účelom tohto organizačného usporiadania je urobiť technickú kontrolu nezávislou od výroby, zvýšiť jej autoritu a zabezpečiť tak, aby z podniku vychádzaly len bezchybné výrobky.

(118) Hlavná činnosť technickej kontroly pozostáva z kontroly vlastného výrobného procesu a z kontroly hotových výrobkov. Skúma tiež akosť materiálu preberaného od dodávateľov.

Bezpečnostný referent.

(119) Bezpečnostný referent musí sa postarať o bezpečnosť podniku a jeho výroby a zodpovedá za výkon účinných opatrení na ochranu majetku a výrobných tajomstiev, týkajúcich sa najmä rozsahu, spôsobu a druhu výroby.

Porady vedúcich.

(120) Dôležité otázky národného podniku sa prejednávajú na pravidelných poradách vedúcich, ktoré organizuje riaditeľ. Zúčastňuje sa na nich tiež zástupca závodných rád, určený ústredným výborom príslušného sväzu ROH. Riaditeľ musí porady starostlivo pripraviť; tiež ostatní ich účastníci musia sa na ne náležite pripraviť, aby vlastné rokovanie bolo čo najstručnejšie. Urobené rozhodnutia musia sa jasne formulovať a určiť vždy osoby, zodpovedné za ich vykonanie v určenom čase. Týmito poradami sa tiež zabezpečuje, že sa každý vedúci soznámi so závažnými vecami podniku, a to aj s takými, ktoré síce nepatria do jeho pôsobnosti, ale sú dôležité pre jednotný postup všetkých vedúcich.

(121) Obdobné porady svolávajú i vedúci závodov za účasti predsedu závodnej rady a vedúci jednotlivých organizačných útvarov, ak to potreba vyžaduje.

Záväznosť organizácie.

(122) Organizačné rozčlenenie národného podniku a vymedzenie právomoci a zodpovednosti jednotlivých vedúcich tak, ako bolo uvedené, vyplynulo z praktických skúseností a poznatkov, nadobudnutých v socialistických priemyslových podnikoch. Z týchto istých skúseností vyplynulo však aj organizačné pravidlo, že organizácia každého národného podniku musí zodpovedať jeho veľkosti a osobitným podmienkam. Preto sú v jednotlivých národných podnikoch možné odchýlky od uvedeného organizačného rozčlenenia, od vymedzenia pôsobnosti a právomoci a zastupovania riaditeľa, ak sú preto závažné dôvody a ak s tým súhlasí generálny (oblastný) riaditeľ. Ak osobitná povaha výroby celého priemyslového odboru vyžaduje odchýlky od organizácie uvedenej v tomto Štatúte, ako napríklad v jednotlivých odboroch banského priemyslu, musia sa odchýlky po súhlase príslušného ministra uskutočniť jednotne vo všetkých národných podnikoch tohto odboru.

V. Podnikový plán.

Jednotný hospodársky plán.

(123) Hospodárska činnosť v našom štáte spravuje sa jednotným hospodárskym plánom tak, aby množstvo, akosť a plynulosť výroby boly stupňované a aby postupne vzrastala životná úroveň obyvateľstva. Jednotný hospodársky plán sa vypracováva na určité časové obdobie a vyhlasuje sa zákonom. V jeho rámci schvaľuje vláda ročné vykonávacie plány.

Podnikový plán.

(124) Neodlučnou súčasťou vykonávacieho plánu je svojím obsahom podnikový plán, ktorým je určovaná činnosť národného podniku v plánovacom období. Tejto úzkej súvislosti podnikového plánu s celoštátnym vykonávacím plánom si musia byť pracujúci neustále vedomí, lebo ak plnia svojou prácou plánované úlohy národného podniku, ovplyvňujú tým zároveň hospodárstvo celého štátu.

(125) Základnou časťou podnikového plánu je plán výrobný, ktorý určuje podniku výrobné úlohy v technických jednotkách, v cenách a vo výrobných lehotách. Naň naväzujú najmä:

plán ukazovateľov, udávajúci pomerné čísla (ukazovateľov), ktorých dosiahnutie je potrebné na kvantitatívne a kvalitatívne splnenie plánu;

plán práce, ktorý obsahuje údaje o zvýšení produktivity práce a o maximálnej potrebe pracovných síl na splnenie plánovaných úloh;

plán hmotného zásobovania, uvádzajúci najmä potrebu výrobných prostriedkov, potrebných na splnenie plánovaných úloh a pramene ich krytia;

plán technického rozvoja, ktorý ukladá vykonanie konkrétnych opatrení na zdokonalenie výrobkov, výrobných metód, organizácie práce a na rast technických kádrov;

plán dopravný, obsahujúci nároky podniku na dopravu železničnú, cestnú, lodnú a leteckú;

plán investičný, ktorý podrobne rozvádza budúcu investičnú činnosť;

plán finančný, ktorý na základe číselných údajov z podnikového rozpočtu a predbežnej kalkulácie vyjadruje najmä plánované potreby a výkony podniku v peňažných jednotkách.

(126) Všetky časti podnikového plánu tvoria organický celok.

Úloha národného podniku.

(127) Splnenie podnikového plánu a smlúv, uzavretých v jeho rámci s odberateľmi a dodavateľmi, je pre národný podnik základnou úlohou. Snahou podniku pritom musí byť, aby túto úlohu splnil čo najhospodárnejšie a za sústavného zlepšovania výrobkov a služieb.

(128) Podnik sa má snažiť o prekročenie podnikového plánu, pokiaľ to môže dosiahnuť pracovnými silami a výrobnými alebo finančnými prostriedkami, ktoré mu boly podľa plánu zabezpečené.

(129) V podnikovom pláne bude určené, pri ktorých výrobkoch a za akých predpokladov je žiadúce aj také prekročenie plánu, ktoré vyžaduje ďalšie pracovné sily a výrobné alebo finančné prostriedky. Bude to tak najmä v podnikoch, ktorých výroba má rozhodujúci význam pre výstavbu a prestavbu nášho hospodárstva.

(130) V niektorých prípadoch však nie je prekročenie plánu žiadúce; tieto prípady určí podnikový plán. Je potom zásluhou podniku, ak predpísanú výrobnú úlohu splní s menším počtom pracovných síl a s menšími výrobnými prostriedkami, ako plán predpokladal.

(131) Investičné úlohy musí národný podnik splniť presne v určenom rozsahu. Ak však môže cieľ sledovaný novými investíciami dosiahnuť i pri zmenšení ich vecného rozsahu, je povinný navrhnúť nadriadenému orgánu zmenu investičného plánu. V podnikovom pláne môže byť určené, pri ktorých investíciách a za akých predpokladov je žiadúce urýchlené splnenie, spojené s prekročením investičného plánu.

Príprava podnikového plánu.

(132) Vlastnému vypracovaniu návrhu plánu predchádza v podniku a jeho závodoch príprava, v ktorej sa shromažďujú a prepracúvajú návrhy na lepšie využitie výrobného zariadenia, odstránenie úzkych miest, lepšie usporiadanie dielní a strojov, úspory materiálu a energie, zníženie množstva nepodarkov, zlepšenie výrobných metód, zdokonalenie výrobkov, lepšie využitie pracovného času, účelnejšie rozmiestenie kádrov a pod. Povaha prípravných prác vyžaduje, aby na nich bola prostredníctvom príslušných závodných (dielenských) rád zabezpečená činná účasť pracujúcich. Vedenie závodu upozorňuje pracujúcich prostredníctvom závodnej rady na nedostatky, ktoré sa v závode prejavujú a ktoré bránia, aby sa dosiahlo lepších výsledkov, a vyzýva ich, aby na základe svojich skúseností podávali návrhy na ich odstránenie.

(133) Táto príprava umožňuje, aby sa vlastné vypracovanie návrhu vykonalo v krátkej lehote, a zaručuje, že návrh plánu bude nielen uskutočniteľný, ale že budú odkryté a vyčerpané všetky rezervy, takže ďalšie pracovné sily, výrobné alebo finančné prostriedky budú požadované len v miere úplne nevyhnutnej.

Návrh podnikového plánu.

(134) V smerniciach Štátneho úradu plánovacieho sa ustanoví, z ktorých častí sa skladá návrh podnikového plánu, predpisuje sa ich obsah a forma, určuje sa postup a lehoty na vypracovanie návrhu a upravuje sa spôsob prípravy vykonávania plánu a jeho kontroly.

(135) Návrh plánu pripravuje podnik podľa smerného plánu, obsahujúceho smerné čísla výkonov, potrieb a hospodárskeho výsledku. Smerné čísla oznámi podniku generálny (oblastný) riaditeľ podľa smerníc Štátneho úradu plánovacieho a pokynov príslušného ministra. Tieto čísla majú najmä usmerniť prácu plánovacích orgánov v jednotlivých podnikoch a zaručiť vyváženosť návrhov podnikových plánov. Ak nebudú podniku dané iné pokyny, musí sa pri príprave svojho plánu snažiť, aby pri zachovaní smerných čísel potrieb navrhol čo najvyššie výkony a čo najlepší hospodársky výsledok, aby sa tak dosiahlo vyčerpanie všetkých rezerv.

(136) Ak má národný podnik viac závodov, rozpíše smerné čísla a iné podklady pre návrh podnikového plánu na závody, ktoré podľa nich vypracujú návrhy závodných plánov.

Ústretové plánovanie.

(137) Vedúci závodu sa musí v spolupráci so závodnou radou postarať o to, aby pracujúci boli oboznámení s účelom a spôsobom vypracovania návrhu závodného plánu, s úlohami jednotlivých dielní a pracovísk a s postupom a lehotami jednotlivých prác.

(138) Ústretové plánovanie, ktorým sa zdola pripravuje návrh plánu a ktoré spolu s vedením závodu organizačne a politicky zabezpečujú závodné rady, je vecou všetkých pracujúcich. Pritom sa musí neprestajne pamätať na zlepšovanie výrobkov, zvyšovanie ich akosti, spevňovanie technicko-hospodárskych noriem, plné využitie kapacity závodu, zisťovanie a odstraňovanie strát materiálu, energie a pracovného času, zavádzanie dokonalejších výrobných postupov a zlepšovanie organizácie práce. Tak bude vypracovanie návrhu závodného plánu vedené úsilím pracujúcich využiť čo najhospodárnejšie všetky výrobné sily závodu.

Technicko-hospodárske normy.

(139) Podkladom pre vypracovanie návrhu závodného plánu musia byť technicko-hospodárske normy, ktoré čo najpresnejšie určujú žiadúcu hodnotu alebo mieru, najmä využitia výrobného zariadenia, spotreby materiálu a energie, výšky stavu zásob a výšky režie. Pri výkonových normách, ktoré slúžia na odmeňovanie práce podľa zásluh, ako je uvedené v kapitole „Práca a pracujúci", je však potrebné pri vypracúvaní návrhu závodného plánu plne započítať ich plánované prekračovanie.

(140) Technicko-hospodárske normy sú nástrojom na najlepšie využitie výrobného zariadenia a na najhospodárnejšie používanie materiálu a energie a slúžia na zvyšovanie produktivity práce a zväčšovanie akumulácie.

(141) S technicko-hospodárskymi normami a s ich účelom musia byť pracujúci podrobne oboznámení.

(142) Aby sa technicko-hospodárske normy nestaly brzdou výroby, ale boly jej vzpruhou, nesmú ustrnúť a pokuľhávať za technickým rozvojom a zdokonaľovaním práce, ale musia byť sústavne vyvíjané a spevňované, ako výraz úsilia dosahovať stále lepšie výsledky. Technicko-hospodárske normy musia byť tvorené ako stredne progresívne normy, to znamená, že musia byť ustanovené tak, že musia ležať niekde medzi priemerným plnením doterajšej normy a jej najvyšším prekonaním. Cieľom našich podnikov je dospieť k stredne progresívnym normám aj pri normách výkonových.

(143) Technicko-hospodárske normy musia byť vypracované vedeckými metódami, ako napr. presným meraním času, množstva a výkonu a nie prostým odhadom. Pritom treba vychádzať zo skúseností úderníkov, z poznatkov získaných pri socialistickom súťažení a z previerky výrobných možností.

(144) Zavedené normy musia byť pravidelne preskúmavané a spevňované. Toto spevňovanie noriem musí sa vykonávať po dôkladnej politickej príprave. Pritom musí byť plne využitá iniciatíva pracujúcich; na toto spevnenie musí sa tiež zamerať socialistické súťaženie a úderníctvo.

(145) Z technicko-hospodárskych noriem musí byť venovaná osobitná pozornosť vypracovaniu a spevňovaniu výkonových noriem. Skúsenosti, najmä však výkony úderníkov ukazujú, že výkonové normy rýchlo zastarávajú a že preto musia byť prispôsobované rastu vyspelosti pracujúcich a zlepšovaniu technického a organizačného stavu našich závodov. Spevňovanie výkonových noriem záleží v znížení času potrebného na výrobu; jeho cieľom nesmie byť znižovanie zárobkov, ale naopak spevňovanie má byť popudom k tomu, aby lepším využitím pracovného času a dokonalejším ovládnutím techniky sa dosiahly zvýšené výkony a tým aj lepšie zárobky. Pri spevňovaní výkonových noriem musí sa vždy brať do úvahy, či bola norma prekonávaná technickým alebo organizačným zlepšením alebo zvýšeným pracovným úsilím.

(146) Výkonové normy musia byť v jednotlivých závodoch zaručené na dobu podľa smerníc generálneho (oblastného) riaditeľa, zpravidla na jeden rok, pokiaľ v tomto období nedôjde k významnejšiemu technickému alebo organizačnému zlepšeniu.

(147) Spôsob určenia technicko-hospodárskych noriem a postup pri ich schvaľovaní a zaručovaní určí generálny (oblastný) riaditeľ po prejednaní s ústredným orgánom jednotnej odborovej organizácie.

Vypracovanie návrhu podnikového plánu.

(148) V určenej lehote predložia závody návrhy svojich plánov riaditeľovi. Riaditeľ preskúma, či závody sostavily návrhy podľa smerníc a pokynov a najmä, či navrhly čo najhospodárnejšie využitie svojich výrobných síl. Z preskúmaných návrhov sostaví potom návrh podnikového plánu.

(149) Pri všetkých týchto prácach používa riaditeľ podnikového plánovača, ktorého úlohou je usmerňovať a zladovať práce jednotlivých organizačných útvarov podniku pri príprave návrhu podnikového plánu.

Schvaľovanie podnikového plánu.

(150) Návrh podnikového plánu predloží riaditeľ v určenej lehote na schválenie generálnemu (oblastnému) riaditeľovi. Generálny (oblastný) riaditeľ preskúma, či bol návrh sostavený podľa daných smerníc, pokynov a smerných čísel a najmä, či národný podnik plánuje čo najhospodárnejšie využitie výrobných síl.

(151) Z návrhov podnikových plánov podriadených národných podnikov sostaví generálny (oblastný) riaditeľ spoločný plán.

(152) Generálny (oblastný) riaditeľ prejedná spoločný plán s nadriadenými plánovacími orgánmi, schváli podnikový plán a odovzdá ho riaditeľovi. Ak sa tak nestane včas pred začiatkom plánovacieho obdobia, vyrába a hospodári národný podnik podľa svojho návrhu plánu až dovtedy, kým mu bude schválený plán dodaný, ak generálny (oblastný) riaditeľ neurčí niečo iné.

Rozpis podnikového plánu.

(153) Schválený podnikový plán rozpracuje národný podnik včas a vo vhodnej forme na závody, presne vyznačí ich úlohy v množstve, hodnote a čase, ako aj ukazovateľov predpísaných nadriadenými orgánmi a ukazovateľov vlastných. V závodoch sa plány rozpisujú postupne na ich jednotlivé organizačné útvary a na pracoviská a na najkratšie časové úseky, aby každý pracujúci vedel, akú úlohu má v určitom čase splniť.

(154) Plánované úlohy musia byť v závode rozpísané podrobne a včas. Len keď je každému pracujúcemu jasne určená jeho úloha, môže sa uplatniť jeho iniciatíva a osobná zodpovednosť, môže sa vytvoriť spoľahlivá základňa pre socialistické súťaženie medzi pracujúcimi, medzi jednotlivými složkami podniku i medzi podnikmi a pre rozvoj úderníckeho hnutia a je možné spravodlivo odmeňovať pracujúcich podľa výkonu.

Príprava vykonávania podnikového plánu.

(155) Na zabezpečenie dodávok investícií, materiálu a energie, ktoré podniky potrebujú na splnenie plánu, ako aj na zabezpečenie odbytu výrobkov, uzaviera generálne riaditeľstvo na každý rok rámcové smluvy a národné podniky čiastkové smluvy s dodavateľmi a odberateľmi. V týchto smluvách musí sa pamätať aj na zabezpečenie dodávok materiálu a energie, ktoré budú potrebné na prekročenie výrobnej úlohy, označené v pláne za žiadúce; naopak v smluvách treba pamätať aj na odbyt výrobkov, ktoré budú súhlasne s podnikovým plánom vyrobené nad plánované množstvo.

(156) Čiastkové smluvy určujú presnejšie najmä druh, akosť a dodaciu lehotu a určia tiež ujmy, ako penále, pokuty, náhrady škody, ktoré postihnú národné podniky, ak nedodržia smluvné

podmienky.

Plnenie plánu.

(157) Plán je záväznou smernicou pre budúcu činnosť podniku a tým aj pre činnosť všetkých jeho pracujúcich. Nie je teda len odhadom budúceho vývoja, ale je úlohou podniku určenou na základe jeho vlastného návrhu. Plán nie je a nesmie sa stať len vecou plánovacích orgánov a plánovacích smerníc. Rovnomerné plnenie plánu v množstve i akosti je pre všetkých pracujúcich v podniku základným zákonom, a to tým skôr, že sa sami aktívne zúčastnili na jeho vypracovaní.

(158) Pracujúci musia vedieť aké ciele si plánom vytýčili, ako možno plán najúspešnejšie splniť a ako sa pri splnení zlepší ich životná úroveň. Závisí od nich, od ich nadšenia a socialistického uvedomenia, ako sa plán uvedie do života.

Kontrola plnenia plánu.

(159) Plán bez dôslednej kontroly plnenia je len súhrnom mŕtvych čísel. Plnenie každého plánu musí sa preto sústavne sledovať a kontrolovať. Dosiahnuté zlepšenia musia byť plne využité. Pritom treba predvídať možné prekážky a závady, čeliť ich vzniku a keď i tak vzniknú, bezodkladne ich odstrániť. Dôkladné sledovanie a kontrola je tým naliehavejšia, že plány jednotlivých podnikov na seba navzájom naväzujú, takže nesplnenie plánu jedného podniku, rovnako ako jeho nežiadúce prekračovanie, môže ohroziť splnenie plánu radu ďalších podnikov a tým spôsobiť vážnu poruchu v celoštátnom hospodárstve. Vnútri podniku je potrebné starostlivo sledovať plnenie všetkých častí podnikového plánu, ktoré tvoria celok, a rovnomerné plnenie plánu všetkých dielní a složiek závodu.

(160) Kontrolu plnenia plánu vykonáva predovšetkým každý na svojom pracovisku a každý vedúci v medziach svojich úloh.

(161) Závodná (dielenská) rada svoláva po dohode s vedúcim strediska aspoň raz za plánovací mesiac pracujúcich, aby prejednali výsledky plnenia plánu, hospodárenia v stredisku a spevňovania technicko-hospodárskych noriem; rozprava a záver musia byť zamerané predovšetkým na výmenu skúseností a na odstraňovanie prekážok.

(162) Ak má byť táto kontrola účinná, musí sa opierať o praktické poznatky, ktoré pracujúci denne získavajú vo výrobnom procese.

(163) Sústavnú kontrolu plnenia podnikového plánu shora vo všetkých jeho častiach organizuje riaditeľ a vykonáva plánovač. Plnenie plánu treba štatisticky sledovať. To platí nielen o pláne podnikovom a závodnom, ale najmä tiež o čiastkových úlohách. O plnení plánu treba pracujúcich informovať grafmi a inými názornými prostriedkami.

Organizácia plánovacích prác.

(164) Návrh jednotlivých častí plánu pripravujú tí, ktorí sú zodpovední za ich vykonanie. Tak vedúci výroby sostavuje návrh plánu výroby, plánu práce a plánu ukazovateľov, technický vedúci plán investičný a plán technického rozvoja, obchodno-administratívny vedúci plán hmotného zásobovania a plán dopravný a podnikový hospodár plán finančný.

(165) Návrhy jednotlivých častí plánu vznikajú, pravda, zdola. To znamená, že ich vypracovanie nespočíva len na vedúcich, ale na všetkých organizačných útvaroch im podriadených a na všetkých pracujúcich.

(166) Vo všetkých organizačných útvaroch musí byť teda určený ten, kto zodpovedá za organizáciu a koordináciu všetkých plánovacích prác. Za organizáciu a koordináciu plánovacích prác v celom podniku zodpovedá podnikový plánovač.

(167) To, čo bolo uvedené o organizácii a koordinácii pri príprave plánu, platí obdobne aj pre sledovanie a kontrolu jeho plnenia.

Výrobné sily.

(168) Podnikovým plánom určuje sa budúca činnosť národného podniku. Na uskutočnenie tejto činnosti, ktorej ťažisko leží vo výrobe, potrebné sú výrobné sily, ktorými sú jednak pracujúci a ich práca - činiteľ ľudský, jednak výrobné prostriedky - činiteľ hmotný; ani bez jedného ani bez druhého sa výroba nemôže zaobísť. Svojou podstatou sú i výrobné prostriedky zhmotnenou prácou, a preto práca a pracujúci majú vo výrobe tak dôležitú úlohu.

VI. Práca a pracujúci.

Práca.

(169) Náš štát ústavne zabezpečuje všetkým občanom právo na prácu, ale súčasne ukladá povinnosť, aby každý pracoval podľa svojich schopností a svojou prácou prispieval na prospech celku.

(170) Toto právo na prácu je hmotne zabezpečené plánovaným hospodárstvom.

(171) Socializmus po prvýkrát v dejinách vzbudzuje u pracujúcich záujem o prácu, záujem, ktorý je rozhodujúcou hybnou silou vývoja socialistického hospodárstva.

(172) Práca sa stáva vecou cti, slávy a hrdinstva.

Pracujúci.

(173) Pracujúci ľud je rozhodujúcim činiteľom vo výrobe. Od neho závisí všetko. Ak pracuje dobre, ak organizuje dobre svoju výrobu, ak sústavne zvyšuje produktivitu práce a ak je ozajstným hospodárom, tak celé hospodárstvo rýchlo napreduje. Ak pracuje v niektorom podniku alebo závode zle, stáva sa brzdou vývoja a nepomáha budovaniu socializmu.

(174) V kapitole o národných podnikoch a ich poslaní, bolo už uvedené, že národné podniky svoje poslanie plnia kolektívnym úsilím všetkých svojich pracujúcich a že sa v nich uplatňuje súdružská spolupráca a socialistická vzájomná pomoc. Socialistické súťaženie, úderníctvo a zlepšovateľské hnutie potvrdzujú, že všetko, čo sa v podnikoch uskutočňuje, vyrastá z uvedomenia a úsilia pracujúcich.

Socialistické súťaženie.

(175) Socialistické súťaženie širokých más pracujúcich je jednou z hlavných ciest ku zvýšeniu produktivity práce. Je to metóda budovania socializmu, opierajúca sa o tvorivú činnosť a uvoľňujúca iniciatívu pracujúcich. Vzniká medzi uvedomelými robotníkmi, technikmi a úradníkmi a je dôkazom, že sa v našich podnikoch utvára nový vzťah pracujúcich k práci, neznámy za kapitalizmu a že pracujúci ľud vie lepšie viesť a spravovať svoje hospodárstvo, ako to vedeli kapitalisti. Je preto samozrejmou povinnosťou všetkých podnikov a závodných rád podporovať všetky druhy i formy socialistického súťaženia.

(176) Z mnohých druhov socialistického súťaženia majú veľký politický i hospodársky význam najmä súťaže o včaššie splnenie plánu, súťaže v práci na viacerých strojoch, súťaže o prekonávanie technicko-hospodárskych noriem, o znižovanie výrobných nákladov, o zlepšenie akosti výrobkov, súťaže vo vzájomnom oznamovaní skúseností a podobne. V jednotlivých priemyslových odvetviach musí sa socialistické súťaženie zamerať predovšetkým na plnenie tých úloh, ktoré sú pre ne v danom čase najdôležitejšie.

(177) S rozvíjaním a prehlbovaním socialistického súťaženia musí byť spojené spevňovanie technicko-hospodárskych noriem, najmä výkonových.

Úderníctvo.

(178) Hlavnou formou socialistického súťaženia je dnes údernícke hnutie, ktoré sa opiera o lepšie zvládnutie a dokonalejšie osvojenie techniky a tým výrazne prekonáva priemerne dosahované výkony.

(179) Úderníctvo je cieľavedomé uplatnenie schopnosti a zručnosti, dômyslu a inteligencie nášho ľudu.

(180) Úderníctvo je novým potvrdením, že pracujúci už nevidia v práci prostriedok pre svoje vykorisťovanie, ale zdroj rastúceho blahobytu celej spoločnosti.

(181) „Naša cesta k socializmu, k blahobytu a šťastiu všetkých vedie cez stále lepšiu prácu každého jednotlivca a celej spoločnosti. Každý robotník úderníkom, to je cesta k blahobytu, k socializmu a k povzneseniu našej úrovne", učí prezident Klement Gottwald.

(182) Úderníci sú noví ľudia našej socialistickej epochy. Ich výkony musia sa ako vzory nielen popularizovať medzi všetkým pracujúcim ľudom, ale aj plne odmeňovať.

(183) Na budovanie socializmu nestačia však ojedinelí úderníci. Je potrebné, aby všetok pracujúci ľud nasledoval príklad úderníkov, aby tak všetci pracujúci vyrábali viac, lepšie a lacnejšie. Od jednotlivých úderníkov vedie cesta k údernickým skupinám a od údernických smien celých závodov a dielní k údernickým týždňom a mesiacom. Preto úderníci musia učiť svojich druhov v práci, aby sa nové metódy cieľavedome prenášaly na všetky pracoviská a do všetkých našich závodov.

Zlepšovateľské hnutie.

(184) Pracujúci ľud, ktorý na svojich pracoviskách nashromaždil nesmierne praktické skúsenosti, prináša veľmi mnoho zlepšovacích návrhov, smerujúcich k technickým zdokonaleniam, k lepšej organizácii práce, k lepším výrobným postupom a k lepšiemu a účelnejšiemu využitiu výrobných zariadení. Tieto zlepšovacie návrhy obohacujú našu techniku a privádzajú ju na vyššiu úroveň.

(185) Všetky národné podniky musia čerpať z tvorivej iniciatívy nášho pracujúceho ľudu a všetky účelné zlepšovacie návrhy rýchlo využívať a prenášať ich na všetky pracoviská, dielne a závody i do celých priemyslových odvetví.

Socialistické smluvy.

(186) Socialistické súťaženie utvrdzuje sa uzavieraním socialistických smlúv, ktorými sa pracujúci jednotlive alebo v skupinách zaväzujú prekračovať plán, spevňovať a prekonávať technicko-hospodárske normy, znižovať výrobné náklady, zlepšovať akosť výrobkov, poskytovať technickú pomoc a podobne. Aj pracujúci jednotlivých podnikov a závodov uzavierajú s pracujúcimi iných podnikov a závodov socialistické smluvy, ktorých obsahom je zpravidla dodržanie alebo skrátenie dodacích lehôt alebo rozličné formy spolupráce a pomoci pri plnení plánu.

Spolupráca vedenia podniku s pracujúcimi a s ROH.

(187) Vedenie podniku sa pri svojej dennej práci opiera o masy pracujúcich, informuje ich pravidelne o všetkom dôležitom dianí v podniku a čerpá z ich skúseností.

(188) Svoje úlohy môže vedenie podniku zdolať iba vtedy, ak na všetkých úsekoch čo najužšie spolupracuje so závodnou skupinou ROH, ktorá je predstaviteľkou pracujúcich v závode. Túto spoluprácu musí ovládať vzájomná dôvera, rešpektovanie a vedomie spoločných cieľov.

(189) Spolupráca vedenia podniku, závodov, prevádzok a dielní so závodnými a dielenskými radami sa prejavuje vo vyvolávaní záujmu všetkých pracujúcich na vypracovaní návrhu

podnikového plánu a na jeho hospodárnom plnení, na rozvíjaní socialistického súťaženia, úderníctva a zlepšovateľského hnutia a v boji za dôsledné dodržiavanie mzdových noriem, ako i v boji proti absencii a fluktuácii; táto spolupráca je ďalej zameraná na vytváranie takých podmienok pre pracujúcich, aby z našich socialistických podnikov úplne vymizla pracovná nedisciplinovanosť, zlá dochádzka do práce a nežiadúce prechádzanie zamestnancov z podniku do podniku.

Kolektívne smluvy.

(190) Vedenie podniku alebo závodu uzaviera so závodnou skupinou ROH kolektívne smluvy, ktorými sa pracujúci, zastúpení odborovou organizáciou, zaväzujú splniť presne vymedzené čiastkové úlohy podnikového plánu alebo ich prekračovať a vedenie podniku alebo závodu preberá záväzok, že so svojej strany urobí všetky opatrenia, umožňujúce alebo uľahčujúce pracujúcim splnenie prevzatých úloh; ďalej sa zaväzuje k presne konkretizovanej starostlivosti o pracujúcich, k zvyšovaniu ich kultúrnej, sociálnej a telesnej úrovne alebo k výplate odmien.

Zodpovednosť pracujúcich.

(191) Všetci pracujúci sú zodpovední za hospodárne splnenie úloh, ktoré im boly sverené a s ktorými musia byť tiež dopodrobna oboznámení. „Každý pracujúci hospodárom na svojom pracovisku", to je jedna z najdôležitejších zásad, ktorú pracujúci musia mať stále na mysli.

(192) Tak ako riaditeľ zodpovedá generálnemu riaditeľovi za celý podnik, tak aj ostatní pracujúci zodpovedajú vždy svojmu nadriadenému za svoj pracovný úsek. Bez osobnej zodpovednosti každého pracujúceho nie je mysliteľné splnenie úloh, uložených výrobe hospodárskym plánom.

Plán práce.

(193) V podnikovom pláne je určený najvyšší počet pracujúcich, ktorých podnik potrebuje na splnenie daných mu úloh. Tento počet je určený podľa výkonových noriem a ich plánovaného prekonávania a so zreteľom na úlohy podniku v jednotlivých obdobiach.

(194) Podnik je povinný dôslednou previerkou pracovísk odkrývať pracovné rezervy a urobiť technické a organizačné opatrenia, aby na splnenie plánovaných úloh použil predovšetkým tieto rezervy.

(195) Vedenie podniku zodpovedá za to, že je v podniku zamestnávané len toľko pracujúcich, koľko ich je pri plnom využití pracovného času a pri plánovanej produktivite práce nevyhnutne treba na splnenie podnikového plánu. K dosiahnutiu tohto stavu postupuje vedenie podniku v úzkej spolupráci so závodnými radami.

Nábor pracujúcich.

(196) Ak v podniku ani po vyčerpaní všetkých vnútorných rezerv nie je dostatok pracujúcich pre splnenie plánu, pristúpi podnik v spolupráci s národnými výbormi k ich náboru. Pritom sa podnik predovšetkým stará o zvyšovanie počtu žien a osôb so sníženou pracovnou schopnosťou, pre ktoré však musí vopred vytvoriť vhodné pracovné podmienky.

(197) Pracujúci dorast môže byť prijímaný iba na zaokrytie prirodzených úbytkov. Výnimku tvoria základné odbory výroby, ktoré sú v rozvoji, alebo ktoré pre svoju dôležitosť majú prednosť.

(198) Podnik sa musí usilovať vzbudzovať záujem o prácu vo výrobe v odboroch prednostnej dôležitosti; najmä u školskej mládeže pomáha odstraňovať predsudky proti telesnej práci. Používa pritom vhodné náborové prostriedky, ako sú informačné brošúry, filmy, exkurzie, prednášky a rozhovory s dorastajúcou mládežou, ktorej tak približuje najmä problémy priemyslovej výroby prednostnej dôležitosti. Úzko spolupracuje s odbornými školami, ktoré mu pripravujú budúce kádre.

Pracovné pomery zamestnancov.

(199) Zamestnancov národného podniku prijíma a na pracovné miesta zaraďuje riaditeľ po prejednaní so závodnou radou, prepúšťa ich so súhlasom tohto orgánu. Riaditeľ, pravda, môže túto svoju pôsobnosť preniesť na vedúcich podriadených organizačných útvarov.

(200) Každé prijatie, premiestenie a prepustenie zamestnancov vybavuje sa v najužšej spolupráci s kádrovým vedúcim.

(201) Pracovné a mzdové pomery zamestnancov národných podnikov spravujú sa ustanoveniami platnými pre zamestnancov, na ktorých sa vzťahujú predpisy o štátnej mzdovej politike.

Zaraďovanie nových zamestnancov.

(202) Vedenie podniku poučí nového zamestnanca najprv o hospodárskom význame podniku, aby ľahšie pochopil spoločenský smysel svojej práce. Nového zamestnanca treba tiež soznámiť s pracovným postupom, s bezpečným spôsobom výkonu sverenej práce, s organizáciou práce na pracovisku a s pracovným poriadkom.

(203) Pracovné miesto určuje sa zamestnancovi s ohľadom na jeho vedomosti, skúsenosti, schopnosti a fyzickú zdatnosť. Na pracovnom mieste treba každého pracujúceho oboznámiť s konkrétnymi úlohami, ktoré sú mu uložené v rámci plánu podniku.

(204) Ak z dôvodu technického pokroku alebo pre iné príčiny potrebné je meniť postup výroby, organizáciu alebo výrobný program závodu alebo premiestiť výrobné zariadenie, musia byť pracujúci oboznámení s dôvodmi týchto opatrení. Ak lipnú na doterajšom stave, ako sa niekedy stáva, musí vedenie podniku túto sotrvačnosť prekonávať predovšetkým presviedčaním a poučovaním.

Odmena za prácu.

(205) Mzda v socialistickej spoločnosti sa v základoch líši od mzdy za kapitalizmu; pracovná sila nie je už tovarom, a preto mzda nie je už určovaná hodnotou pracovnej sily, ale akosťou a množstvom vykonanej práce a prospechom, ktorý prináša celku. Mzdy pracujúcich v socializme rastú v závislosti od celkového rastu produktivity práce.

(206) V širšom smysle patrí k odmene za prácu tiež platená dovolenka na zotavenie, ktorá je u nás jednou z najdlhších na svete, rozsiahle národné poistenie a iné sociálne zložky mzdy.

(207) Socialistická spoločnosť musí sa starať o ďalší rozvoj, rozšírenie a upevnenie hospodárstva, o kultúru a umenie a o obranu svojej vlasti. Preto ani za socializmu nemôžu pracujúci vo mzde dostať celú hodnotu, ktorú svojou prácou vytvorili. Rozdiel medzi vytvorenou hodnotou a hodnotou zodpovedajúcou mzde je hodnota nadvýrobku, ktorá pripadá spoločnosti ako celku.

Mzda v priemysle.

(208) Aj v priemyslovej výrobe je pri určovaní mzdy rozhodujúca akosť a množstvo práce, ako i prospech, ktorý prináša celku. Pri oceňovaní akosti práce sa prizerá na potrebné vedomosti, schopnosti, zodpovednosť, námahu pracujúceho a sťažujúce vplyvy prostredia.

(209) Všeobecne sa zavádza sústava miezd podľa zásluhy, ktorá hodnotí prácu podľa jej akosti a spoločenského významu.

(210) Základnou formou odmeny za množstvo vykonanej práce je úlohová mzda, lebo iba tá zodpovedá zásade vyššej odmeny za vyšší výkon. Zavedie sa preto práca v úlohe všade, kde sú na to vhodné predpoklady a kde tým nie je ohrozená akosť výroby a bezpečnosť práce. Základom úlohovej mzdy je technicko-hospodárska norma výkonová, určená presným meraním času a pravidelne preskúmavaná a spevňovaná.

(211) Kde je žiadúce zvýšenie výroby, ktoré prinesie zvýšenie produktivity práce v celom hospodárstve, môžu sa zavádzať progresívne úlohové mzdy. Aby nedošlo k nežiadúcim účinkom, môžu sa progresívne úlohové mzdy zavádzať len s podmienkou, že boly vopred určené pevné normy a že na zavedenie progresívnych úlohových miezd dal súhlas príslušný minister po dohode s ústredným orgánom jednotnej odborovej organizácie.

(212) Pri prácach, ktoré sa svojou povahou nehodia na úlohovanie, odmeňuje sa zvýšený výkon prémiami podľa prémiových poriadkov.

(213) V priemyslovej výrobe používa sa teda úlohová mzda, poprípade progresívna, alebo časová mzda s prémiami, a len tam, kde ani tie nie sú možné, časová mzda.

(214) Za dosiahnutie úspor voči plánu znížením nákladov, alebo zlepšením akosti výrobkov, vypláca podnik hospodárnostné alebo akostné prémie podľa prémiových poriadkov.

(215) Zamestnancom, ktorí splnili tak mimoriadne pracovné úlohy, že pracovná odmena, určená podľa predchádzajúcich ustanovení, nie je primeraná k podanému pracovnému výkonu, možno poskytnúť mimoriadnu odmenu. Pritom nerozhoduje, či ku splneniu tejto mimoriadnej pracovnej úlohy došlo z podnetu vedenia podniku alebo z vlastného podnetu pracujúceho. Ak nejde o odmenu z prostriedkov podnikového fondu pracujúcich, je potrebná na také poskytnutie dohoda s ústredným orgánom jednotnej odborovej organizácie.

(216) Za zlepšovacie návrhy, ktorými sa dosiahne zdokonalenie alebo zhospodárnenie výrobného postupu, prevádzky alebo organizácie alebo lepšie výrobky, dostane pôvodca návrhu odmenu podľa osobitných smerníc.

Pracovný čas.

(217) Pri organizácii práce a rozdeľovaní pracovného času musí podnik neprestajne dbať na potreby výroby, na jej hospodárnosť, na požiadavky zvýšenia produktivity práce a akosti výrobkov. Vedenie podniku, ktoré vychádza viac v ústrety individuálnym želaniam a pohodliu jednotlivcov ako záujmom celku, nepostupuje správne. Preto v rokoch budovania podnik nesmie napríklad zavádzať päťdenný pracovný týždeň alebo pri ňom sotrvávať, lebo také časové rozdelenie práce znižuje jej produktivitu.

(218) Tiež práca nadčas, ktorá sa v čase výstavby socializmu niekde javí potrebnou, nie je cieľom ani zásadou a treba ju obmedziť na nevyhnutne potrebnú mieru.

Úrazová zábrana a zdravotné zariadenie.

(219) Vedenie podniku je povinné plánovite budovať a zlepšovať zariadenia na ochranu života a zdravia pracujúcich, zadovažovať potrebné bezpečnostno-technické pomôcky, viesť evidenciu úrazov a nemocí z povolania a zisťovať a odstraňovať ich príčiny. Musí sa tiež starať, aby sa hygienickými zariadeniami a odbornou lekárskou starostlivosťou predchádzalo nemociam, najmä nemociam z povolania.

(220) Okrem toho musí vedenie podniku svojich zamestnancov, najmä novoprichádzajúcich, pravidelne poučovať o úrazovej zábrane a o metódach boja proti úrazom a nemociam z povolania. Treba neustále nabádať k opatrnosti najmä tých pracovníkov, u ktorých stálym stykom a nebezpečenstvom otupuje sa pozornosť a bdelosť.

Výchova dorastu.

(221) Ak sú pre to splnené predpoklady, zriadi národný podnik strediská pracujúceho dorastu, ktoré sa skladajú z pracoviska (učňovskej dielne), základnej odbornej školy a z domova pracujúceho dorastu. Tieto strediská podliehajú kádrovému vedúcemu. V nich sa školí všetok dorast podniku, poprípade i dorast z iných podnikov. V strediskách dostane dorast riadnu

odbornú i politickú prípravu, ktorá je potrebná na úspešné plnenie pracovných úloh.

Starostlivosť o pracujúcich.

(222) Rovnako je úlohou podniku, aby sa v spolupráci so závodnými radami čo najlepšie staral o svojich zamestnancov so stránky sociálnej, kultúrnej a telesnej.

(223) Podnik v rámci podnikového plánu buduje závodné kuchyne, umyvárne, sprchy, šatne, jasle, byty a iné sociálne zariadenia, ďalej závodné čitárne, knižnice, závodné kluby a kultúrne strediská. O fyzickú zdatnosť a duševné osvieženie svojich zamestnancov sa stará rekreačnými strediskami a podporou telovýchovnej činnosti.

(224) Podnik má teda byť nielen miestom socialistickej výroby, ale tiež ohniskom pokrokového socialistického myslenia a kultúrneho i sociálneho rastu pracujúcich. Preto podnik sústavne v úzkej spolupráci so závodnými radami podporuje politicko-výchovnú a kultúrnu prácu v masách pracujúcich, ku ktorej významnou mierou prispieva činnosť závodných klubov a ich zložiek, rôzne formy názornej agitácie (nástenky, dosky cti, budovateľské kútiky, výstavky, plakáty, trvalá výzdoba pracovísk a spoločenských miestností), závodný rozhlas a závodný časopis.

(225) Rozsah všetkej tejto činnosti podniku závisí od výšky prostriedkov podnikového fondu pracujúcich, teda od toho, ako podnik plní svoje podnikové plány, pokiaľ nie je alebo nebude výslovne určené, že náklady na niektoré z týchto zariadení sa budú uhradzovať z prostriedkov podniku alebo z iných prostriedkov.

VII. Starostlivosť o kádre.

Kádre.

(226) Budovanie socializmu vyžaduje stále viac uvedomelých kádrov, ktoré ovládajú techniku a ekonomiku svojej práce a povznášajú výrobu na vyššiu úroveň.

(227) Nemáme ešte vždy dosť ľudí, ktorí majú vedomosti a skúsenosti potrebné na to, aby z techniky vyťažili všetko, čo sa vyťažiť dá. Veľký budovateľ socializmu Stalin hovorí: „Technika bez ľudí, ktorí by ju zvládli, je mŕtva, ale technika vedená ľuďmi, ktorí ju ovládajú, musí robiť divy."

(228) Medzi naším pracujúcim ľudom, najmä v radoch robotníckej triedy, je veľa tých, ktorí sú v stave rozvinúť svoje schopnosti a rozšíriť svoje vedomosti a stať sa vedúcimi nášho priemyslu. Je však potrebné, aby sa naše podniky naučily takých ľudí vyhľadávať, školiť a nebojácne im sverovať zodpovedné miesta.

Starostlivosť o kádre.

(229) Potreba správneho rozmiestenia a rastu kádrov vyžaduje, aby im podniky venovaly osobitnú starostlivosť. Je potrebné predovšetkým:

dobre poznať všetkých pracujúcich, starostlivo hodnotiť ich prednosti a nedostatky a rozpoznávať, na ktorom mieste môžu najlepšie uplatniť svoje schopnosti a podľa toho ich rozmiestňovať tak, aby mohli pre spoločné úlohy vykonať čo najviac;

politicko-hospodárskym školením oboznamovať všetkých pracujúcich s vývojovými zákonmi spoločnosti a so zákonmi budovania socializmu, lebo pochopenie smyslu vývoja zvyšuje záujem o správne vykonávanie úloh;

vážiť si všetkých pracujúcich, neľutovať nijakú starostlivosť na nich vynaloženú, pomáhať každému, kto je schopný vývoja a urýchliť jeho vzostup;

sverovať nové úlohy mladým a schopným ľuďom a nedovoliť, aby sa na doterajšom mieste zastavil ich rast.

(230) Obdobie budovania socializmu však tiež vyžaduje, aby pri rozmiesťovaní kádrov nesledovala sa iba ich odborná kvalifikácia, ale tiež ich politická spoľahlivosť, to jest oddanosť ľudovodemokratickému poriadku. Bolo by však chybné stotožňovať politickú spoľahlivosť so straníckou príslušnosťou. Taký postup škodil by nášmu hospodárstvu.

Školenie kádrov.

(231) Podnik je povinný sústavou závodného a podnikového školenia, osobitnými učilišťami, kurzami a inými vhodnými prostriedkami zvyšovať odbornú vyspelosť a politicko-hospodárske uvedomenie najmä tých pracujúcich, ktorí sú schopní rastu a ktorí tak tvoria zdroj pre obsadzovanie vyšších a najvyšších funkcií v podnikoch.

(232) Organizáciou školenia je poverený kádrový vedúci, ktorý spolu s ostatnými zodpovednými vedúcimi v podniku vyberá tých, ktorí majú prejsť školením.

(233) Pri základnom školení používa podnik závodné školy práce ROH. V spolupráci so závodnými radami vypracúva plány základného školenia a vyberá z tých, ktorí ním prešli, najschopnejších pre školenie vyššieho typu. Ak zriadi školenie vyššieho typu podnik, spolupracuje so závodnými radami a závodnými školami práce ROH, aby sa tak využily skúsenosti zo základného školenia.

Ústredné robotnícke školy.

(234) Okrem školenia pracujúcich v závodoch a podnikoch zriaďujú sa pre celé priemyslové odvetvia ústredné robotnícke školy. Do nich sa vysielajú v prvom rade najlepší úderníci a zlepšovatelia, ktorým je tak daná možnosť, aby vyrástli na novú socialistickú inteligenciu, ktorá vzišla z robotníckej triedy.

VIII. Výrobné prostriedky.

(235) Na uskutočnenie výroby potrebujú pracujúci výrobné prostriedky. Sú nimi jednak pracovné prostriedky (pozemky, budovy, stroje, nástroje a pod.), jednak materiál (suroviny, pomocné a prevádzkové hmoty) a energia.

Pracovné prostriedky.

(236) Pracovné prostriedky sú významnou časťou národného majetku. Sú zhmotnenou ľudskou prácou, ktorá nebola spotrebovaná a umožňuje plnenie našich výrobných úloh.

(237) Možnosť zadovažovať nové pracovné prostriedky je obmedzená. Preto treba plne využívať predovšetkým tie, ktoré už máme, starostlivo ich udržovať a nanovo získavať len také, ktoré sú pre plánovaný rozvoj nášho hospodárstva nevyhnutné.

Výrobné zariadenie.

(238) Najdôležitejšou časťou pracovných prostriedkov je výrobné zariadenie. Prvým príkazom pri hospodárení s výrobným zariadením je jeho plné využitie. To je dôležité najmä v ťažkom priemysle, ktorému päťročný plán určil najvýznamnejšie úlohy.

Kapacita výrobného zariadenia.

(239) Na dosiahnutie plného využitia výrobného zariadenia nestačí iba viesť jeho evidenciu, ale treba podrobne poznať i jeho výrobné možnosti. Preto musí podnik predovšetkým zachytiť absolútnu kapacitu každého stroja i celého výrobného zariadenia, ktorá predstavuje krajnú teoretickú výrobnú možnosť. Vyjadruje sa najčastejšie v strojových hodinách a tvorí t. zv. absolútny fond strojových hodín. V praxi však nemožno túto krajnú možnosť dosiahnuť. Výrobné zariadenie nie je totiž v nepretržitej prevádzke, pretože ho treba udržovať, opravovať, alebo pretože výrobný postup nie je celkom plynulý atď. Preto musí podnik zistiť a zachytiť výrobnú možnosť, ktorú možno v praxi dosiahnuť pri predpoklade dvoch, alebo ak je to účelné, i troch smien. Táto

praktická výrobná možnosť je efektívnou kapacitou, ktorá sa rovnako zpravidla vyjadruje v strojových hodinách a tvorí t. zv. efektívny fond strojových hodín.

(240) Pomer medzi efektívnym a absolútnym fondom strojových hodín je vyjadrený technicko-hospodárskou normou kapacity. Výška tejto normy závisí najmä od toho, či sa výrobné zariadenie používa na výrobu kusovú, maloseriovú, veľkoseriovú alebo hromadnú. Preto všade tam, kde je to možné, treba prechádzať k takému spôsobu, ktorý umožňuje maximálne využitie zariadenia. V každom prípade musí sa však pri určení normy kapacity vychádzať z najúčelnejšej výrobnej organizácie.

Opatrenia na využitie kapacity.

(241) Pri sostavovaní návrhu výrobného plánu musí podnik vychádzať z určenej normy kapacity. Pri vykonávaní výrobného plánu musí sa snažiť, aby túto normu nielen splnil, ale i prekročil. Musí preto urobiť všetky opatrenia, aby tento cieľ dosiahol. Medzi najdôležitejšie z nich patria:

a) výrobný program podniku treba špecializovať a výrobky typizovať. Veľký počet výrobkov a ich druhov má totiž za následok nízke využitie výrobného zariadenia, lebo znamená časté zmeny vo výrobe a zvyšuje tak časové straty. Je na generálnom riaditeľovi, aby výrobné úlohy rozdeľoval medzi podriadené národné podniky tak, aby mohly dosiahnuť špecializáciu a typizáciu;

b) výrobu musí podnik pred jej začatím dopodrobna pripraviť tak, aby boly vylúčené časové straty tak priebehom jednej smeny, ako aj pri striedaní smien;

c) výrobné zariadenie musí byť účelne rozmiestené, aby sa plne využil pracovný priestor a aby bol zaručený plynulý chod výroby;

d) ak nie je niektoré zariadenie v jednom závode alebo podniku plne využité, treba ho previesť do toho závodu alebo podniku, v ktorom ho možno využiť lepšie alebo v ktorom jeho nedostatok spôsobuje dokonca úzke miesto vo výrobe. Závody a podniky musia v týchto prípadoch opustiť sebecké stanovisko vlastných záujmov a nestavať sa na odpor hospodársky účelným alebo dokonca potrebným prevodom výrobného zariadenia;

e) podnik sa stará o to, aby sa školením zvyšovala technická úroveň pracujúcich a rozmiesťuje kádre podľa ich odborných vedomostí tak, aby sa zabezpečilo hospodárne využitie výrobného zariadenia. Obsluha niekoľkých strojov jedným zamestnancom sa zavádza všade, kde je to možné a účelné, najmä v prípadoch, kde by inak pre nedostatok odborných pracovných síl zostaly niektoré stroje nevyužité;

f) druhú, a ak je potrebné i tretiu smenu treba zaviesť všade, kde pri jednej smene výrobné zariadenie nestačí na splnenie plánovaných úloh. To platí najmä tam, kde ďalšou smenou možno odstrániť úzke miesto výroby. Zvýšenie počtu smien znamená nielen lepšie využitie vlastného výrobného zariadenia a zníženie nákladov pripadajúcich na výrobok, ale aj úsporu investícií v energetických podnikoch rovnomernejším využitím ich kapacity.

(242) Doterajšie využitie výrobného zariadenia nášho priemyslu je stále ešte nedostatočné. Dôsledným zavedením druhej smeny stúpla by výroba nášho priemyslu viac ako o polovicu. To najlepšie ukazuje obrovský rozsah skrytých rezerv v zariadení nášho priemyslu. Také rezervy musí každý závod odhaľovať a musí ich využívať. Nové výrobné zariadenie však smie požadovať, len ak by ani pri krajnom využití svojho výrobného zariadenia nemohol splniť výrobné úlohy.

Údržba výrobného zariadenia.

(243) Aby sa mohlo výrobné zariadenie využívať plynule v najvyššom stupni a zabezpečiť jeho používateľnosť na dobu čím najdlhšiu, treba venovať zvýšenú pozornosť jeho údržbe. To znamená, že nestačí len odstraňovať poruchy, ktoré nastaly, ale že treba údržbu plánovať a poruchám predchádzať. Vyradením stroja z prevádzky pre poruchu znižuje sa nielen jeho využitie, ale aj využitie zariadenia, ktoré naň vo výrobnom procese naväzuje.

Investície.

(244) I keď sa podarí plne využiť kapacitu výrobného zariadenia, nestačí stav a rozsah tohto zariadenia, ktoré chaoticky vyrástlo za kapitalizmu, na zabezpečenie trvalého vzostupu životnej úrovne pracujúceho ľudu. Treba teda obstarávať investície, nech už sa nimi má podľa dlhodobého plánu doterajšie zariadenie nahradiť alebo rozšíriť alebo doterajšia výroba mechanizovať alebo zaviesť nová výroba. Návrhy investícií majú sa zameriavať predovšetkým na rozšírenie úzkych miest vo výrobe.

(245) Preto je náš prvý päťročný plán plánom výstavby a prestavby. To znamená, že pri budovaní nášho priemyslu urýchlene meníme jeho vnútornú skladbu rozšírením ťažkého priemyslu v pomere k ostatným priemyslovým odvetviam. To je zásadná smernica pre našu investičnú činnosť.

(246) V každom jednotlivom prípade je potrebné veľmi rozvážne a zovrubne preskúmať, či sú investície nevyhnutne potrebné s hľadiska dlhodobej potreby. Len ak nemožno plným využitím doterajšieho výrobného zariadenia dosiahnuť splnenie plánu, je možné obstarať si nové. Obstarávanie investícií v rozpore s investičným plánom veľmi ťažko poškodzuje národné hospodárstvo.

(247) Pred rozhodnutím o zadovážení každej investície a pred vyvolením najvhodnejšej alternatívy jej uskutočnenia treba rozpočítaním zistiť jej budúcu rentabilitu a zlepšenie akosti výrobku. V tomto rozpočítaní zisťujú sa všetky náklady, ktoré pripadnú na výrobok po jej obstaraní. Nestačí teda na zdôvodnenie investície iba predpokladaná úspora práce pri jej používaní, ale je potrebné prihliadnuť najmä tiež na množstvo práce vynaloženej na jej výrobu, a na spotrebu materiálu a energie pri jej používaní.

(248) Pri vypracovávaní investičných plánov treba pri otázke umiestenia investícií brať do úvahy možnosti a potreby jednotlivých oblastí, najmä pokiaľ ide o pracovné sily a dopravu. S týchto hľadísk sa preto navrhnuté investície prejednajú s národnými výbormi.

Príprava investičnej činnosti.

(249) Vzhľadom na význam investičnej činnosti musí podnik včas a dôkladne pripraviť všetky podklady, najmä projekčné a konštrukčné, potrebné na výstavbu alebo zadováženie investície v lehote určenej plánom. To znamená i včasné objednanie investícií, aby dodavateľ mohol ich výrobu pripraviť a v určenej lehote skončiť.

Obstarávanie investícií.

(250) Podnik nesmie ponechať starosť o obstarávanie investícií iba dodavateľovi, ale musí sa tiež sám starať o plnenie svojho investičného plánu. Najmä musí dbať, aby začaté investície boly čo najrýchlejšie dokončované a podľa svojich možností musí dodavateľa podporovať. Stará sa, aby sa investičný plán plnil rovnomerne, najmä ak ide o investičné celky, ktorých jednotlivé časti sú sverené rôznym dodavateľom. To znamená napríklad, že sa musí starať, aby novovybudované výrobné priestory nezostaly nevyužité pre oneskorenú dodávku výrobného zariadenia, a naopak musí zabrániť tomu, aby sa stroje nemohly uviesť do chodu pre nedostatok prevádzkového priestoru alebo energie.

(251) Pri preberaní investícií od dodavateľa musí podnik vykonať riadnu kontrolu množstva i akosti. Stav a pohyb investičného majetku sa zachycuje v investičnom účtovníctve.

Materiál.

(252) Náš štát je jedným z najpriemyslovejších na svete. Máme však nedostatok niektorých základných surovín, takže ich musíme dovážať. Máme nevýhodnú dopravnú polohu, lebo nám chýba bezprostredný prístup k moru. Tým viac sme nútení hospodáriť so surovinami a ostatným materiálom čo najúspornejšie, intenzívne vykonávať nerastný prieskum a vyhľadávať nové hmoty a látky, pre výrobu ktorých máme surovinovú základňu, a používať ich v priemyslovej výrobe.

(253) Rozsah nákupu rovnako ako výška zásob materiálu musí zodpovedať výrobnému plánu. Podnik sa musí starať, aby výroba mala stále pohotove dostatočné množstvo materiálu, ale len v takej výške, ktorá je nevyhnutne potrebná na splnenie výrobných úloh. Túto výšku vyjadrujú technicko-hospodárske normy zásob. Pri ich určovaní pre jednotlivé druhy materiálu prizerá sa na dĺžku doby medzi jednotlivými dodávkami, na čas, ktorý je potrebný na úpravu materiálu v podniku pred jeho použitím vo výrobe, a na zabezpečenie plynulosti výroby pre prípad nepredvidateľných porúch v dodávkach.

(254) Výška zásob materiálu sa znižuje výrobnou špecializáciou závodu a normalizáciou používaného materiálu. Na to treba prihliadať už pri ustanovení noriem.

(255) Prebytky materiálu musí podnik odstrániť buď obmedzením nákupu, alebo spôsobom, ktorý určí generálny (oblastný) riaditeľ.

(256) Materiál treba riadne preberať, čo do množstva i čo do akosti. Zásoby materiálu musí podnik skladovať prehľadne podľa druhov, riadne ich zabezpečiť pred znehodnotením a urobiť potrebné bezpečnostné opatrenia. Stav a pohyb materiálu sa zachycuje v skladnom účtovníctve, ktoré treba viesť tak, aby včas poskytovalo spoľahlivé a podrobné údaje.

(257) Potreba úsporne hospodáriť s materiálom platí i pre vlastný výrobný proces. Je teda na všetkých pracujúcich, ktorí sa zúčastňujú na výrobnom procese, aby s materiálom pridleným do výroby hospodárili čo najsvedomitejšie, usilovali sa z neho vyťažiť čo najviac, zabraňovali vzniku výmetov a nepodarkov a znižovali odpad.

(258) Ak už odpad alebo výmet vznikol, musí sa zabezpečiť jeho zužitkovanie, či už vo vlastnom a či v inom závode.

Energia.

(259) Čo bolo povedané o hospodárení s materiálom, platí primerane i o hospodárení s elektrickou, vodnou, tepelnou a inou energiou. Pokiaľ ide o energiu elektrickú, treba dbať o rovnomerné rozvrhnutie jej odberu na celý pracovný čas a zamedzenie špičkových zaťažení.

IX. Technika, výrobný proces a výrobok.

(260) Výroba je najdôležitejšou činnosťou každého priemyslového závodu. Aby sa mohly dielne plne sústrediť na priebeh výrobného procesu a neboly zaťažované inými starosťami, treba ich odbremeniť od ostatných činností, ktoré výrobu predchádzajú (výskum, vývoj, príprava výroby). Preto sa tieto funkcie sverujú iným organizačným útvarom než dielňam. Tiež kontrola výroby je organizačne oddelená od výroby, a to tak z dôvodu práve uvedeného, ako i preto, aby bola nezávislá od dielní, ktorých činnosť kontroluje.

Výskum.

(261) Priemyslový výskum sa zaoberá vedeckým bádaním a skúmaním v odbore priemyslovej výroby, aby dosiahnutými poznatkami podporoval sústavný vzostup technickej úrovne výrobného procesu i výrobku a zavádzanie novej výroby. Túto úlohu môže výskum splniť iba vtedy, ak sa opiera o najnovšie poznatky vedecké.

(262) Výskumníctvo je vedené a koordinované z Ústredia vedeckého výskumu, zriadeného pri Štátnom úrade plánovacom. Výskumné práce národných podnikov, pokiaľ im budú sverené, sú určené plánom výskumných prác. Výskumnú činnosť národných podnikov vedie a usmerňuje príslušný minister a generálny (oblastný) riaditeľ, ktorí sa starajú tiež o úzku spoluprácu jednotlivých výskumných priemyslových stredísk a dbajú, aby ich organizačná výstavba bola v súlade so smernicami a úlohami, určenými Ústredím vedeckého výskumu.

(263) Ak má výskumníctvo čo najviac prispieť k rozvoju nášho hospodárstva, musí sa jeho výsledok po vyskúšaní čo najrýchlejšie a v najširšom rozsahu použiť v priemyslovej výrobe.

Vývoj.

(264) Na výskum naväzuje vývoj, ktorého úlohou je sústavná starostlivosť o zlepšovanie výrobných metód a zdokonaľovanie výrobkov. Vývoj teda najmä vyhľadáva technicky najdokonalejší výrobný postup a dbá o neustále zlepšovanie konštrukcie, materiálového zloženia a akosti výrobku. Aby mohol vývoj túto úlohu úspešne plniť, musí byť v bezprostrednej blízkosti výroby, v ktorej má stály zdroj podnetov a skúseností, a musí byť oboznámený s účelom, ktorému má výrobok slúžiť.

(265) Vývoj sa nesmie obmedzovať len na výsledky vlastnej činnosti, ale musí sa sústavne oboznamovať so skúsenosťami v iných podnikoch v rovnakom alebo príbuznom odbore; najmä ťaží zo zlepšovacích návrhov z vlastných aj iných závodov. Musí tiež sledovať svetový vývoj výrobných metód, konštrukcií a materiálového zloženia výrobkov a plne využívať takto nadobudnuté poznatky.

(266) Vývoj sleduje tiež možnosť uplatnenia špecializácie, typizácie a normalizácie.

Špecializácia.

(267) Jedným z najúčinnejších prostriedkov na zdokonaľovanie výrobných metód a akosti výrobkov je špecializácia dielní, závodov a podnikov. Špecializácia vedie zároveň ku znižovaniu výrobných nákladov.

(268) Preto je potrebné, aby sa dielne, závody a podniky plánovite sústreďovaly na malý počet druhov výrobkov a tým vytváraly predpoklady pre prechod k výrobe väčšieho počtu kusov, prípadne k výrobe seriovej alebo hromadnej.

Typizácia.

(269) Podobné výhody ako špecializácia prináša i typizácia. Odstraňuje zbytočné množstvo rôznych typov výrobkov a zameraním sa na niekoľko málo dobre vyskúšaných typov umožňuje mechanizáciu a špecializáciu výroby.

Normalizácia.

(270) Ku zvýšeniu hospodárnosti prispieva tiež normalizácia, ktorou sa jednotne upravujú najmä rozmery a akosť surovín, polotovarov a súčiastok. Normalizácia znamená zníženie nákladov ako pre vyrábajúci podnik, tak pre spotrebiteľa. Umožňuje znížiť sklady materiálu, polotovarov a súčiastok a uľahčuje opravu výrobkov.

Kooperácia.

(271) Významnou pomocou v technickom pokroku a v lepšom plnení plánu je kooperácia jednotlivých závodov a podnikov, ktorá záleží najmä v sústavnej výmene nových skúseností, zlepšovacích návrhov, technologických poznatkov a organizačných zlepšení. Tým, pravda, nie sú formy kooperácie vyčerpané; môže záležať tiež v tom, že jeden závod pomáha druhému pri odstraňovaní úzkych miest, napríklad preberaním jednotlivých čiastkových úloh, vypomáhaním kvalifikovanými kádrami, materiálom a podobne.

Príprava výroby.

(272) Príprava výroby má za úlohu vytvoriť vhodné podmienky pre dokonalú a hospodárnu výrobu, aby sa už výrobné dielne nemusely zapodievať prípravnými prácami a mohly sa plne venovať vlastnému výrobnému procesu. Príprava výroby musí teda už pred začatím výroby určiť najvhodnejší výrobný postup, určiť potrebný výrobný čas, určiť stroje a náradie, ktorými sa má výroba vykonávať, predpísať množstvo materiálu, ktorý sa má použiť, ako aj zabezpečiť jeho včasný prísun.

Výroba.

(273) Vlastnou úlohou výrobných dielní je čo najhospodárnejšie plniť výrobný plán v množstve, akosti a čase.

(274) Z hlavných zásad, ktorými sa výroba musí spravovať, treba predovšetkým vyzdvihnúť potrebu hospodárneho zaobchádzania s výrobným zariadením, materiálom a energiou. V tom smere musí výroba zamerať svoje úsilie predovšetkým na to, aby zabránila vzniku výmetov a nepodarkov a znížila odpad. Rovnako významná je, pravda, aj potreba zamedziť stratové časy, ktoré znižujú stupeň využitia výrobného zariadenia.

(275) Súčasne sa na výrobu kladie požiadavka sústavne zrýchľovať priebeh výrobného procesu. V mnohých národných podnikoch sú skryté veľké rezervy v dlhom priebežnom čase, ktorý spôsobuje, že na trh prichádza menej výrobkov a že sa tvoria zbytočne veľké zásoby rozpracovaných výrobkov. Preto je potrebné dokonalým plánovaním časového rozvrhu práce znižovať dĺžku priebežného času a prekračovať tak technicko-hospodárske normy stavu rozpracovaných výrobkov.

(276) Výroba musí byť vedená úsilím o dokonalý výrobok, ktorý je vysvedčením o činnosti celého podniku.

(277) Podrobnejšie všeobecne platné zásady pre vlastnú výrobu nemožno ustanoviť, lebo priemyslová výroba je veľmi rôznorodá, s najrôznejšími technologickými procesmi od prvovýroby cez výrobu energetickú, prvotné spracovanie získanej suroviny, výrobu investícií až k výrobe tovaru, určeného na spotrebu.

Pomocné prevádzky.

(278) Na zabezpečenie pravidelnej dodávky náradia a energie, pružného a rýchleho vykonávania menších opráv a prác a na doplnenie súvislého a nerušeného chodu výroby slúžia pomocné prevádzky. Pomocné prevádzky sa však musia v rámci špecializácie výrobných programov obmedziť len na mieru, nevyhnutne potrebnú na zabezpečenie hospodárnej výroby. Pri určovaní ich rozsahu treba starostlivo skúmať, či nie je vhodnejšie zadávať určité práce mimo závodu. To platí vo zvýšenom rozsahu o pomocných prevádzkach energetických, ktorých jestvovanie môže byť nehospodárne už tým, že roztrieštená výroba energie zbytočne vyvoláva potrebu väčších investícií ako výroba sústredená.

Technická kontrola.

(279) Za akosť výrobku ručí predovšetkým ten, kto na ňom pracoval.

(280) Okrem toho zárukou akosti výroby je sústavná technická kontrola, ktorá kontroluje jednak vlastný výrobný proces, jednak hotové výrobky. Táto kontrola je organizovaná celkom oddelene od výroby, je od nej v záujme riadneho plnenia kontrolných funkcií nezávislá a jej autorita je zvýšená ešte tým, že jej vedúci je podriadený priamo vedúcemu závodu.

(281) Úlohou kontroly výrobného procesu je upozorňovať včas na závady a odporúčať zlepšenia. Zásadne má sa kontrolovať každý medzistupeň výroby. Kde sústavná kontrola nie je účelná, treba robiť aspoň náhodné kontroly, ktoré z ďalšieho spracovania vylúčia závadné partie.

(282) Po dohotovení prechádzajú výrobky konečnou kontrolou, ktorá zodpovedá za to, že sa zo závodu nebudú odosielať chybné výrobky.

(283) Na zistené závady, či sa týkajú rozmerov alebo technologického spracovania, akosti a či povrchovej úpravy, upozorňuje technická kontrola výrobné dielne, prípravu výroby a vývoj. Preto má byť výroba organizovaná tak, aby sa mohlo zistiť, kde a kto vykonal určitú prácu na výrobku.

(284) Riadne vykonávaná kontrola prispieva k zvýšeniu osobnej zodpovednosti jednotlivých pracujúcich.

Značkovanie výrobkov.

(285) Všade tam, kde je to možné, treba výrobky označiť menom alebo značkou vyrábateľa, aby bola ešte viac zdôraznená zodpovednosť vyrábajúceho podniku a kupujúcim sa umožnil výber akostného tovaru. Značkovaním akostných výrobkov sa potom uľahčuje podniku, aby sa jeho práci dostalo uznania odberateľov. Značka trvale akostného výrobku stáva sa pýchou všetkých, ktorí na výrobku pracovali.

Výrobok.

(286) Vo výrobku je stelesnená práca vynaložená na jeho výrobu. Na rozdiel od kapitalistickej spoločnosti, kde výrobok bol prostriedkom na dosiahnutie zisku, je výrobok v socialistickej spoločnosti prostriedkom na neustále zvyšovanie hmotnej a kultúrnej úrovne pracujúceho ľudu, t. j. na uspokojovanie potrieb a na ich kvantitatívne i kvalitatívne zvyšovanie. Socialistický poriadok na rozdiel od kapitalistického dbá na trvanlivosť a lepšiu použiteľnosť výrobkov, aby sa tým usporil materiál a uspokojilo viac potrieb. S upotrebiteľnosťou výrobkov musí sa harmonicky spojovať jeho dokonalá výtvarná hodnota.

(287) Snahou podniku musí preto byť, aby každý jeho výrobok bol čo najlepší. Je to nielen v záujme odberateľov a najmä pracujúceho ľudu, ktorý si zasluhuje, aby výrobky, ktoré za svoju prácu dostáva, boly so všetkých stránok dokonalé, ale aj v záujme podniku.

(288) Výrobkom sa podnik predstavuje verejnosti a podľa jeho akosti sa posudzuje celý podnik. Vývozom akostných výrobkov do cudziny zabezpečujeme si potom dovoz potrebného tovaru z cudziny.

(289) Výrobok musí byť odberateľovi dodaný v dojednanej lehote a akosti, vo vhodnej úprave a v potrebnom balení. Najmä pri zahraničných dodávkach musí sa výprave tovaru venovať zvýšená pozornosť, pretože len akostný tovar, ktorý je dodaný včas, v správnom množstve, vo vhodnom obale a nepoškodený, zabezpečuje československému priemyslu dobré meno.

(290) Aby sa zabránilo zbytočným škodám a stratám zahraničných odbytíšť pre nedodržanie dodacích lehôt, musia národné podniky dojednávať splniteľné dodacie lehoty, ktoré zodpovedajú ich výrobným možnostiam. Dojednané lehoty podniky vedú v evidencii, sledujú sústavne časový postup výroby a zabezpečujú včas všetky potrebné poddodávky.

Cena za výrobok alebo výkon.

(291) V cene za výrobok alebo výkon má podnik dostať plánované náklady a plánovaný zisk. Cena je určovaná štátom. S ohľadom na funkciu, ktorú ceny plnia v celoštátnom hospodárstve, nesmú podniky žiadať alebo prijímať za svoje výrobky alebo výkony iné ceny než štátom určené.

X. Finančné hospodárenie.

Zákon hodnoty.

(292) Zákon hodnoty, podľa ktorého je hodnota tovaru určovaná množstvom spoločensky potrebnej práce vynaloženej na jeho výrobu, platí aj v socialistickom hospodárstve, pretože výrobky neprestávajú byť tovarom. Výrobky sa ešte predávajú a kupujú, lebo dosiaľ nemôžu byť rozdeľované členom spoločnosti podľa ich potreby. Zákon hodnoty však platí už len v pozmenenej forme. Predovšetkým preto, že odmeňovanie práce už nie je určované hodnotou pracovnej sily, i keď pritom musí byť ešte zachovaná forma mzdy, a ďalej preto, že pri určovaní cien nepôsobí už živelne ako za kapitalizmu cez priemernú mieru ziskovú, ale že sa plánovite používa ako nástroj pri plánovaní cien. Na používaní zákona hodnoty, i keď v pozmenenej forme, je založené finančné hospodárstvo národných podnikov. Cieľom ich finančného hospodárstva je dosiahnuť čo najvyšší

zisk, čo vedie k rozmachu ich výrobných síl v najvyššej miere.

Peniaze.

(293) Spolu so zákonom hodnoty zachovávajú sa v socialistickom hospodárstve i peniaze ako miera hodnoty, ako meradlo cien, ako obežný prostriedok a ako platidlo. Podľa pohybu peňazí možno nepriamo sledovať priebeh výroby a jej výsledky, ako i hospodárnosť činnosti podniku. Zachovaním peňazí v socializme sa umožňuje finančné plánovanie. Tým sa peniaze, ktoré prestaly byť prostriedkom vykorisťovania, stávajú aj nástrojom spoločenskej kontroly hospodárstva. V peniazoch a v ich pohybe sa prejavuje ako stav a vývoj majetku podniku a jeho finančných zdrojov, tak i všetky náklady a výnosy; v peniazoch sa zisťuje aj hospodársky výsledok podniku.

Kontrola korunou.

(294) Na týchto zásadách je vybudovaná i kontrola korunou, t. j. kontrola činnosti národného podniku a jeho jednotlivých častí sledovaním pohybu peňazí. Základom tejto kontroly je podnikový rozpočet. Kontrolu vykonáva predovšetkým národný podnik sám, ďalej nadriadené orgány, Štátna banka československá a Investičná banka, národný podnik.

Podnikový rozpočet.

(295) Podnikový rozpočet je peňažným vyjadrením plánovanej výroby, investičnej činnosti, nákupu, odbytu a ostatných plánovaných výkonov a potrieb podniku. Vyjadruje plánované stavy a ich zmeny v investičnom majetku, v zásobách, vo finančnom majetku a vo finančných zdrojoch (rozpočtová súvaha a jednotlivé súvahové rozpočty); zahrnuje ďalej plánované náklady i výnosy a plánovaný hospodársky výsledok (rozpočtová výsledovka a jednotlivé výsledkové rozpočty). Čiastkové rozpočty musia sa sostaviť podľa osobitných predpisov i za jednotlivé samostatne hospodáriace útvary (strediská).

(296) Ak sú rozpočtované náklady výnimočne vyššie ako rozpočtované výnosy, uvedie národný podnik rozdiel v návrhu svojho rozpočtu ako nárok voči Fondu znárodneného hospodárstva a ako svoj výnos.

(297) Z údajov podnikového rozpočtu a predbežných kalkulácií sostavuje podnik v úprave predpísanej plánovacími smernicami návrh svojho finančného plánu, ktorý tvorí súčasť jeho podnikového plánu a je schvaľovaný generálnym (oblastným) riaditeľom.

(298) Schválený finančný plán podniku je svojím obsahom súčasťou finančného plánu celého štátu, ktorým sa zabezpečuje rovnováha medzi potrebou peňažných prostriedkov a úhradou, a tým tiež menová stabilita. Preto plnením plánu, a to nielen výrobného, ale aj finančného, prispieva každý jednotlivý podnik na upevnenie meny.

Zásady hospodárenia.

(299) Podnikový rozpočet je záväznou smernicou pre samostatné hospodárenie podniku so stránky finančnej. Úlohou národného podniku je dosiahnuť čo najvyšší zisk pri najhospodárnejšom plnení povinností, obsiahnutých v podnikovom pláne.

(300) Zvýšenie rentability nesmie sa dosahovať zvýšením cien alebo zhoršovaním akosti výrobkov, ale neprestajným znižovaním výrobných a iných nákladov. Iba to je cesta ku zvyšovaniu socialistickej rentability, ktorá vedie ku zvyšovaniu životnej úrovne všetkých pracujúcich. Ak má národný podnik pri svojom hospodárení možnosť voliť medzi niekoľkými riešeniami, musí - bez ohľadu na svoju rentabilitu - zvoliť to riešenie, ktoré je najosožnejšie s hľadiska celku. Tak napríklad môže mať podnik v rámci výrobného plánu a smlúv s odberateľmi určitú voľnosť výberu jednotlivých druhov tovaru, ktorý má vyrábať; pri tomto výbere nesmie sa spravovať úvahou, či ten a či onen druh preň znamená väčší výnos, ale musí sa rozhodnúť pre ten druh tovaru, ktorý spoločnosť najviac potrebuje.

Podnikové počtovníctvo.

(301) Ako pri každom pláne, tak aj pri finančnom pláne a pri podnikovom rozpočte musí sa sústavne sledovať ich plnenie. Úloha sledovať ich plnenie patrí podnikovému hospodárovi. Dôležitým nástrojom na to je dokonale vybudované podnikové počtovníctvo, ktoré sa skladá z účtovníctva finančného, prevádzkového, investičného, skladného a mzdového, ďalej z predbežnej a výslednej kalkulácie, z rozpočtovníctva a zo štatistiky. Podnikové počtovníctvo slúži i potrebám celoštátneho hospodárskeho plánovania, a preto je vo všetkých podnikoch vybudované jednotne.

(302) Pri vzájomnom porovnávaní rozpočtovaných súm so sumami dosiahnutými musia sa zisťovať príčiny nehospodárnosti, aby sa mohly čo najrýchlejšie odstrániť; ak sa naopak pri porovnávaní zistí, že plán sa splnil hospodárnejšie, ako sa rozpočtoval, treba takto získané skúsenosti čo najlepšie využiť pre budúcnosť. Aby táto rozpočtová kontrola bola čím účinnejšia, musia sa sostavovať krátkodobé závierky a hospodárenie podniku musí sa sledovať v menších útvaroch - strediskách.

(303) Jednotlivé odbory podnikového počtovníctva nie sú samoúčelné, ale musia byť zamerané na zvyšovanie produktivity práce a hospodárnosti podniku i jeho častí. I pre podnikové počtovníctvo platí zásada hospodárnosti, čo znamená, že pri jeho budovaní má sa ísť len do takej hĺbky, ktorá sa ukazuje potrebnou s hľadiska plánu a účelnou podľa veľkosti alebo povahy podniku.

Finančné prostriedky.

(304) Pri svojom hospodárení potrebuje národný podnik finančné prostriedky. Tie mu sveruje štát vo výške vyplývajúcej z jeho schváleného finančného plánu ako jeho vlastný finančný zdroj, alebo si ich podnik obstará ako finančný zdroj cudzí. Vlastným finančným zdrojom je kmeňové imanie, cudzím finančným zdrojom je predovšetkým úver od Štátnej banky a ďalej dočasné dlhy voči dodavateľom a iným veriteľom.

Kmeňové imanie.

(305) Kmeňové imanie je finančnou základňou národného podniku na financovanie investícií - základný fond, a na financovanie prevádzky - obratový fond. Kmeňové imanie je teda súčtom základného fondu a obratového fondu.

(306) Pri zriadení národného podniku sa kmeňové imanie zatiaľ určuje rozdielom medzi hodnotou svereného majetku a hodnotou záväzkov, ktoré nový národný podnik prevzal. Toto začiatočné kmeňové imanie sa zvyšuje vkladom z prostriedkov Fondu znárodneného hospodárstva a začlenením ďalšieho majetku alebo vyňatím záväzkov z národného podniku. Naproti tomu sa kmeňové imanie znižuje odvodom hotovostí Fondu znárodneného hospodárstva, vyňatím majetku alebo prevodom záväzkov na národný podnik.

(307) Okrem toho môže dôjsť k súvzťažným zmenám kmeňového imania pri prevodoch majetku, prípadne záväzkov medzi národnými podnikmi. Postup pri takýchto prevodoch upravuje príslušný minister.

Základný fond.

(308) Vo forme základného fondu, ktorý je časťou kmeňového imania, dostáva národný podnik prostriedky na financovanie všetkého investičného majetku; o platy za investície sa základný fond zvyšuje, o odvody odpisov z investičného majetku a hodnôt investícií vyradených z prevádzky sa znižuje.

(309) Prostriedky na vyplácanie investícií dáva štát národnému podniku k dispozícii prostredníctvom Fondu znárodneného hospodárstva v Investičnej banke. Tomuto Fondu odvádzajú národné podniky na jeho bankový účet sumy zodpovedajúce odpisom z investičného majetku a hodnote vyradených investícií.

(310) Prostriedky určené na investičné účely nesmie národný podnik použiť na iné účely, najmä nie na prevádzkové.

(311) Investície sa financujú výlučne základným fondom; podnik teda nesmie na tento účel uzavierať úver v peňažnom ústave.

Obratový fond.

(312) Prostriedky na financovanie prevádzky dostáva národný podnik vo forme obratového fondu, ktorý taktiež tvorí súčasť kmeňového imania. Výška obratového fondu, obsiahnutá v podnikovom rozpočte, je daná normatívom nevyhnutne potrebnej sumy obratových prostriedkov, zmenšeným o dočasné dlhy voči dodavateľom a iným veriteľom v rámci lehôt, určených pre faktúrovanie a platenie. Do normatívu nevyhnutne potrebných obratových prostriedkov sa nezapočítava sezónna potreba finančných prostriedkov, ani zásoby, ktoré nie sú nevyhnutné pre plánovaný rozsah výroby.

(313) Prostriedky na zvýšenie obratového fondu dáva štát národnému podniku k dispozícii v Štátnej banke prostredníctvom Fondu znárodneného hospodárstva. Podniky odvádzajú v prospech tohto Fondu sumy, o ktoré bola výška obratového fondu znížená.

Úver od Štátnej banky.

(314) Ak obratový fond a dočasné dlhy voči dodavateľom a iným veriteľom nestačia na plné financovanie prevádzky, národný podnik obstaráva si finančné prostriedky so súhlasom generálneho (oblastného) riaditeľa účelovým úverom od Štátnej banky.

(315) Štátna banka poskytuje úver v plnom rozsahu na krytie sezónnej potreby národného podniku a ďalej v prípadoch, keď podnik potrebuje prostriedky pri žiadúcom prekročení výrobného plánu. Keby národný podnik žiadal od Štátnej banky úver v iných prípadoch, ukazuje to zväčša na závady v hospodárení podniku, a preto musí byť žiadosť o úver obzvlášť podrobne odôvodnená.

(316) Na financovanie prevádzky smie národný podnik byť v spojení iba so Štátnou bankou alebo s ústavom ľudového peňažníctva, povereným touto bankou. Prostriedky, určené na prevádzku, nesmie národný podnik použiť na financovanie investícií; ak si národný podnik vyrába investičné predmety sám, financuje túto výrobu ako svoju vlastnú prevádzku len do tých čias, keď je povinný sumu zodpovedajúcu cene vyrobených predmetov previesť do Štátnej banky. Ak má národný podnik oddelene účtujúce stavebné oddelenie, zadovažuje preň prevádzkový úver zásadne v Investičnej banke.

Fond znárodneného hospodárstva.

(317) Fond znárodneného hospodárstva, ktorý obstaráva za štát financovanie národných podnikov všetkých úsekov, poskytuje podľa dispozícií štátu národným podnikom finančné prostriedky, potrebné na zvýšenie kmeňového imania; tomuto Fondu naopak odvádzajú národné podniky finančné prostriedky, o ktoré sa kmeňové imanie znižuje (ako odpisy z investičného majetku a pod.), ďalej úroky z kmeňového imania a prevažnú časť dosiahnutých ziskov. Takto nahromadené finančné prostriedky slúžia predovšetkým na zvyšovanie kmeňového imania národných podnikov, z ktorého, ako už bolo povedané, financuje sa investičná činnosť a prevažná časť prevádzkovej činnosti národných podnikov.

(318) Úrokovú sadzbu, ktorou sa úrokuje kmeňové imanie, určí vláda. Úroky odvádzajú národné podniky Fondu znárodneného hospodárstva v lehotách, ktoré určí minister financií po dohode s príslušným ministrom.

(319) Ak národný podnik podľa schváleného finančného plánu má pohľadávku voči Fondu znárodneného hospodárstva vo výške rozdielu medzi rozpočtovanými nákladmi a rozpočtovanými výnosmi, spláca mu ju Fond znárodneného hospodárstva v rovnakých obdobiach, v akých podniky

odvádzajú preddavky na zisk.

Finančné úvery.

(320) Národné podniky nesmú poskytovať finančné úvery, napríklad povoľovaním dlhších platobných lehôt odberateľom, pôžičkami zamestnancom a pod.; s výnimkou úverov od Štátnej banky nesmú si finančné úvery obstarávať. Inak by totiž bola znemožnená peňažná kontrola národných podnikov.

(321) Z rovnakého dôvodu nesmú národné podniky vyrovnávať pohľadávky a záväzky kompenzáciou.

Platobný styk.

(322) Národný podnik je povinný konať svoje platy prevodom v účte v banke. Platenie hotovými peniazmi je prípustné len v tých prípadoch, keď platenie prevodom v účte sa nedá uskutočniť alebo je neúčelné. Pokladničné hotovosti musia byť obmedzené na nevyhnutnú výšku; sumy nad túto výšku musí národný podnik odvádzať na svoj účet v Štátnej banke. V podrobnostiach sa platenie v hotovosti a prípustná výška pokladničnej hotovosti spravuje smernicami o tom vydanými.

Platobná disciplína.

(323) Národný podnik je povinný včas vyplácať všetky svoje dlhy a naopak musí dbať, aby mu včas boly uhradzované jeho pohľadávky. Za tým účelom je najmä povinný vystavovať faktúry za uskutočnené dodávky a výkony v predpísaných lehotách.

Kontrola orgánmi štátu.

(324) Orgány hlavného vedenia národných podnikov sú zodpovedné za hospodárenie národného priemyslu; preto kontrolujú činnosť národných podnikov so všetkých strán. Najmä tiež dozerajú na riadnu správu ich majetku a na primeranosť ich nákladov a výnosov. Aj pre túto kontrolu tvoria rozpočtové a účtovné zápisy jeden z najdôležitejších podkladov; porovnávanie rozpočtov s ich splnením, vykonávané týmito kontrolnými orgánmi, predstavuje významnú časť kontroly korunou.

Banková kontrola.

(325) Okrem národného podniku samého a jeho nadriadených orgánov vykonáva štát kontrolu národných podnikov pomocou pohybu peňazí prostredníctvom bánk, a to tak, že Štátna banka kontroluje prevádzku národného podniku a Investičná banka jeho investičnú činnosť. Na vykonávanie tejto kontroly so stránky peňažnej poskytujú národné podniky bankám potrebné údaje, aby banky mohly sledovať plnenie rozpočtu a aby bola Štátna banka informovaná o miere plnenia plánu výkonov a potrieb.

(326) Banky si môžu údaje hlásené podnikmi overiť nahliadnutím do ich počtovných záznamov. Ak zistia závady, ktoré podnik nemôže riadne odôvodniť, musia o tom podať hneď správu generálnemu (oblastnému) riaditeľovi a v závažných prípadoch aj príslušnému ministrovi a ministrovi financií. Príslušný minister po dohode s ministrom financií a po vypočutí generálneho (oblastného) riaditeľa urobí potrebné opatrenia.

Účtovná závierka.

(327) Národný podnik je povinný sostaviť návrh ročnej účtovnej závierky a predložiť ho v predpísanej lehote na schválenie generálnemu (oblastnému) riaditeľovi. Túto lehotu určí generálny (oblastný) riaditeľ tak, aby mohla byť účtovná závierka preskúmaná a schválená najneskôr do 30. júna nasledujúceho roku. Súčasne so schválením účtovnej závierky schváli generálny (oblastný) riaditeľ aj výpočet podielu, ktorý pripadne podnikovému fondu pracujúcich.

Odvod bilančného zisku.

(328) Bilančný zisk národného podniku, zmenšený o podiel, ktorý pripadá podnikovému fondu pracujúcich, odvádza sa Fondu znárodneného hospodárstva. Sumu pripadajúcu Fondu znárodneného hospodárstva poukáže podnik do 14 dní po schválení účtovnej závierky. Minister financií po dohode s príslušným ministrom môže uložiť odvádzanie preddavkov, vypočítaných podľa plánovaného zisku. Podiel, ktorý patrí podnikovému fondu pracujúcich, sa prideľuje tomuto fondu taktiež do 14 dní po schválení účtovnej závierky; príslušný minister po dohode s ministrom financií môže tiež uložiť odvádzanie preddavkov.

Úhrada bilančnej straty.

(329) Bilančnú stratu uhradí Fond znárodneného hospodárstva podniku len vtedy, ak dá k tomu súhlas minister financií po dohode s príslušným ministrom a ministrom-predsedom Štátneho úradu plánovacieho; neuhradená bilančná strata sa prenáša na budúci rok.

Podnikový bytový fond.

(330) Obytné domy a iné zariadenia, ktoré slúžia výlučne alebo prevažne bytovým účelom, sú majetkom národného podniku, prideľujú sa však do podnikového bytového fondu.

(331) Majetok a záväzky, ktoré patria k podnikovému bytovému fondu a jeho hospodárenie, sa v národnom podniku vykazujú oddelene. Finančné otázky vyplývajúce z tejto úpravy, ako aj spôsob úhrady prípadných schodkov podnikového bytového fondu sú upravené osobitne a je tiež určené, v ktorých odboroch a za akých podmienok možno prevádzať rodinné domčeky do osobného vlastníctva zaslúžilých pracujúcich.

XI. Podnikový fond pracujúcich.

Účel fondu.

(332) Podnikový fond pracujúcich je jedným z významných prostriedkov na povzbudenie záujmu všetkých pracujúcich, na plnenie a prekročovanie podnikového plánu.

Príjmy fondu.

(333) Do podnikového fondu pracujúcich plynie podiel na plánovanom zisku a podiel na lepšom hospodárskom výsledku, ako bol plánovaný.

(334) Predpokladom výplaty podielov je splnenie výrobného plánu a ďalších častí podnikového plánu, ktoré budú každoročne určené vo finančnom pláne podniku.

Podiel na plánovanom zisku.

(335) Podiel podnikového fondu pracujúcich na plánovanom zisku bude určený percentom z tohto zisku. Výška percenta určí sa vo finančnom pláne a je najviac 10 % z plánovaného zisku. Pri určení percenta sa berie zreteľ na počet pracujúcich a namáhavosť ich práce, na obťažnosť, s ktorou je spojené plnenie plánu, a najmä na spoločenský význam jednotlivých odvetví, odborov, prípadne podnikov. Vo finančnom pláne sa tiež určí klesajúce percento podielu fondu na skutočnom zisku pre prípad, že by sa dosiahol zisk nižší ako plánovaný.

(336) V prípadoch, keď plánovaný zisk nemôže slúžiť za správnu základňu pre výpočet podielu, ako to bude vtedy, ak je plánovaný príliš nízky alebo príliš vysoký zisk, upraví príslušný minister určenie základne v osobitných smerniciach.

Podiel na lepšom hospodárskom výsledku.

(337) Podiel podnikového fondu pracujúcich na lepšom hospodárskom výsledku je určený percentom z lepšieho dosiahnutého výsledku, ako bol plánovaný. Výška tohto percenta bude určená vo finančnom pláne a je až 50 %. Pri určení sadzby sa prizerá na to, aby bol podiel fondu v primeranom vzťahu k obťažnosti plnenia plánu a dosahovania lepších hospodárskych výsledkov; aj tu sa berie do úvahy počet pracujúcich a namáhavosť ich práce a najmä spoločenský význam

činnosti jednotlivých odvetví, odborov,
prípadne podnikov.

Iné príjmy fondu.

(338) Do podnikového fondu pracujúcich plynú tiež sumy, určené na kolektívne použitie celého národného podniku, tak odmeny za víťazstvá v medzipodnikových súťažiach, ako aj iné príjmy, ktoré budú podrobnejšie uvedené v smerniciach, vydaných príslušným ministrom.

Majetok fondu.

(339) Do podnikového fondu pracujúcich sa pri jeho utvorení pridelí majetok podniku, ktorý slúži sociálnym, zdravotným, kultúrnym a telovýchovným účelom, a to v rozsahu ustanovenom smernicami o tom vydanými. Ďalej sa podnikovému fondu pracujúcich pri jeho utvorení pridelia sumy, ktoré zodpovedajú výške nesamostatných sociálnych fondov.

(340) Majetok a záväzky patriace k podnikovému fondu pracujúcich a jeho hospodárenie, sa vykazujú v národnom podniku oddelene. Jeho finančné otázky upraví príslušný minister osobitnými smernicami.

Použitie prostriedkov fondu.

(341) Prostriedky podnikového fondu pracujúcich používa riaditeľ po prejednaní so závodnými radami podľa smerníc o tom vydaných.

(342) Prostriedky fondu použijú sa najmä na podporovanie tvorivej iniciatívy pracujúcich, na sociálne, zdravotné, kultúrne a telovýchovné opatrenia v podniku alebo aj mimo podniku, na výplatu odmien zaslúžilým pracujúcim a na iné výdavky, ktoré sledujú podobné účely. Pri určovaní odmien jednotlivým zaslúžilým pracujúcim hodnotí riaditeľ na návrh ich bezprostredných nadriadených najmä zásluhu o hospodárne plnenie plánu. Sociálne, zdravotné, kultúrne a telovýchovné opatrenia, ktoré sa majú financovať z prostriedkov podnikového fondu pracujúcich, môžu byť uvedené v kolektívnych smluvách.

(343) V podnikoch, ktoré majú niekoľko závodov, pri použití prostriedkov podnikového fondu pracujúcich berie sa do úvahy miera zásluh jednotlivých závodov o plnenie a prekročovanie podnikového plánu.

Správa sociálnych a iných zariadení.

(344) Pri prevádzke sociálnych, zdravotných, kultúrnych a telovýchovných zariadení podniku, pridelených podnikovému fondu pracujúcich, postupuje národný podnik v najužšej spolupráci so závodnými radami. Im sa vyhradzuje rozhodujúci vplyv na spôsob prevádzky a na výber pracujúcich, ktorým sa majú poskytnúť výhody uvedených zariadení.

XII. Hlavné vedenie národných podnikov a dozor nad nimi.

Podstata hlavného vedenia a dozoru.

(345) V predošlých kapitolách bola ustanovená zásada, že o veciach národného podniku rozhoduje riaditeľ samostatne. Bolo však tiež na rôznych miestach uvedené, že v niektorých veciach musí riaditeľ požiadať nadriadený orgán o súhlas alebo, že o niektorej otázke rozhoduje priamo orgán, ktorý je národnému podniku nadriadený. Je to tak preto, že každý národný podnik je súčasťou štátneho hospodársko-politického kolektívu, záujmom ktorého musí podriaďovať svoju činnosť a svoje zásadné otázky organizácie a vedenia. Toto podriadenie vyplýva z funkcie ľudovodemokratického štátu, ktorý vykonáva socialistickú priemyslovú výrobu národnými podnikmi, ktoré preto podrobuje svojmu hlavnému vedeniu a dozoru.

Rozsah hlavného vedenia a dozoru.

(346) Štát ako socialistický hospodár vykonáva hlavné vedenie a dozor v týchto funkciách:

zriaďuje národné podniky a sveruje im majetok, ustanovuje zásady pre ich organizáciu a dozerá, aby tieto zásady boly riadne a jednotne vykonávané;

zabezpečuje vypracovanie podnikových plánov, dáva ich navzájom do súladu, schvaľuje ich, sleduje ich plnenie a zabezpečuje ich riadne vykonávanie;

má rozhodujúci vplyv na obsadzovanie miest vedúcich činiteľov národných podnikov a na úpravu ich postavenia a pomeru k národným podnikom;

organizuje a vedie starostlivosť o kádre, ich odborné a politické školenie, rozmiestňovanie a výcvik v povolaní;

stará sa o organizáciu bezpečnosti práce;

dozerá na využitie všetkých výrobných zariadení a na výstavbu nových a vedie presuny výrobných zariadení i zásob medzi jednotlivými podnikmi;

udáva smer technickému vývoju tým, že zriaďuje výskumné ústavy a usmerňuje ich činnosť, vedie skúšobníctvo, výmenu technických skúseností medzi národnými podnikmi,

zavádzanie dokonalejších výrobných a kontrolných postupov a technicko-hospodárskych noriem, stará sa o využitie výsledkov socialistického súťaženia a zlepšovateľského hnutia a podporuje špecializáciu, typizáciu, normalizáciu a kooperáciu;

upravuje zásadné otázky finančného hospodárenia národných podnikov, povoľuje výnimky zo zákazu scudzenia ich majetku, určeného na trvalé užívanie, schvaľuje ich účtovné závierky a vykonáva cenotvornú činnosť;

organizuje zásobovanie a odbyt výrobkov národných podnikov a obstaráva ich medzinárodne obchodné a priemyslové veci;

dozerá so všetkých stránok na činnosť národných podnikov a vydáva vo všetkých odboroch ich činnosti záväzné smernice;

rozkazuje riaditeľovi, aby zmenil rozhodnutie, ktoré urobil, ak sú pre to závažné dôvody, ako napríklad tam, kde je ohrozené plnenie plánu alebo iný dôležitý záujem národného podniku alebo štátu; ak riaditeľ nevyhovie takému rozkazu, nahradzuje jeho rozhodnutie svojím vlastným rozhodnutím.

(347) Rozsah pôsobnosti hlavného vedenia národných podnikov a dozoru nad nimi podrobnejšie vymedzuje príslušný minister.

Orgány hlavného vedenia a dozoru.

(348) Hlavné vedenie národných podnikov a dozor nad nimi obstaráva príslušný minister, na Slovensku zásadne prostredníctvom príslušného povereníka.

(349) V záujme účelnej deľby práce vykonáva príslušný minister túto pôsobnosť zásadne prostredníctvom generálnych riaditeľov, z ktorých každému sú podriadené národné podniky zpravidla tej istej alebo príbuznej výrobnej činnosti. Príslušný minister však môže jednotlivé podniky podriadiť priamo svojej právomoci.

(350) Pokiaľ podniky na Slovensku nie sú alebo nebudú z celoštátnych dôvodov podriadené priamo generálnemu riaditeľovi alebo príslušnému ministrovi, generálni riaditelia vykonávajú nad nimi svoju právomoc prostredníctvom oblastných riaditeľov.

(351) Z pôsobnosti hlavného vedenia národných podnikov a dozoru nad nimi prislúchajú príslušnému ministrovi veci, ktoré si vyhradil. Všetko ostatné prislúcha generálnym riaditeľom.

(352) Národný podnik je vo všetkých veciach hlavného vedenia a dozoru zásadne v styku so svojím najbližšie nadriadeným orgánom, t. j. zpravidla s príslušným generálnym alebo oblastným riaditeľom, a to bez ohľadu na to, komu v danom prípade prislúcha pôsobnosť.

Národné výbory a národné podniky.

(353) Pre rozvoj národných podnikov má mimoriadny význam činnosť národných výborov, a to najmä pokiaľ zabezpečujú predpoklady plynulej priemyslovej výroby a pokiaľ všemožne podporujú plnenie ich úloh.

(354) Národným výborom pripadá teda úloha, aby v oblasti svojej pôsobnosti vytváraly a všestranne podporovaly priaznivé podmienky pre činnosť národných podnikov a odstraňovaly prekážky, ktoré sa mimo závodu stavajú do cesty ich rozvoja. To platí najmä v otázkach mobilizácie pracovných síl, boja proti nedbalej dochádzke, zvyšovania odbornej úrovne pracujúcich, rozšírenia a prehĺbenia socialistického súťaženia, v otázkach bytovej a sociálnej starostlivosti, starostlivosti o zdokonalenie dopravy a udržiavanie a zveľaďovanie národného majetku.

(355) Národné výbory sledujú vo svojej oblasti aj všeobecné plnenie plánov národných podnikov a svojimi podnetmi prispievajú na odstránenie zistených závad, bez toho, že by zasahovaly do vedenia podnikov.

(356) S národnými výbormi musí sa prejednať umiestenie investícií a významné zmeny výrobného programu, pokiaľ nimi vzniká nová potreba pracovných síl a nové nároky na dopravu, a ďalej obmedzovanie výroby a zastavovanie závodov.

(357) Príslušný minister môže národné výbory poveriť úlohami, ktoré spadajú do jeho pôsobnosti.

Generálny (oblastný) riaditeľ.

(358) Generálny (oblastný) riaditeľ zodpovedá za splnenie úloh, ktoré podľa jednotného hospodárskeho plánu pripadajú všetkým národným podnikom jemu podriadeným. Vo svojej činnosti dbá na záujmy celoštátne, nie iba na záujmy podriadených podnikov, a spravuje sa smernicami príslušného ministra.

(359) Na Slovensku generálny riaditeľ vykonáva svoju právomoc prostredníctvom oblastného riaditeľa, ktorý sa spravuje jeho smernicami a pokynmi. Aj kontrolu národných podnikov na Slovensku vykonáva generálny riaditeľ zpravidla prostredníctvom oblastného riaditeľa; s jeho vedomím však ich môže generálny riaditeľ kontrolovať aj priamo.

(360) Generálneho riaditeľa vymenúva a odvoláva vláda na návrh príslušného ministra; oblastného riaditeľa vymenúva a odvoláva príslušný minister na návrh príslušného povereníka.

(361) Na návrh generálneho (oblastného) riaditeľa príslušný minister (príslušný poverenik) vymenúva a odvoláva jeho zástupcu. Ak vymenuje niekoľkých zástupcov, určí ich poradie. Generálny (oblastný) riaditeľ vymedzí každému zástupcovi úsek jeho pôsobnosti, za ktorý mu zástupca zodpovedá.

Generálne a oblastné riaditeľstvá.

(362) Prípravu opatrení generálnych (oblastných) riaditeľov a ich výkon obstarávajú generálne (oblastné) riaditeľstvá.

(363) Generálne (oblastné) riaditeľstvá zriaďuje vláda. Úprava ich majetkoprávnych otázok je v podstate shodná s úpravou, platnou pre národné podniky.

Organizácia generálnych (oblastných) riaditeľstiev.

(364) Generálne (oblastné) riaditeľstvá vedie generálny (oblastný) riaditeľ a organizuje ich podľa povahy úloh hlavného vedenia a dozoru, ktoré mu pripadajú, ako aj ďalších úloh, ktoré mu boly sverené osobitnými predpismi alebo opatreniami príslušného ministra.

(365) Generálne (oblastné) riaditeľstvo sa vnútorne člení podľa druhu funkcií na organizačné útvary. Organizačné členenie a vymedzenie pôsobnosti jednotlivých útvarov má v zásade zodpovedať organizácii podriadených národných podnikov. Aby bola zabezpečená jednotnosť vedenia podriadených národných podnikov, určí generálny riaditeľ osoby, ktoré za neho v rozsahu ním určenom vykonávajú vedenie a dozor nad skupinou národných podnikov rovnakého alebo podobného výrobného odboru alebo programu.

(366) Orgány nadriadené národnému podniku nesmú zasahovať do činnosti národného podniku inak ako prostredníctvom jeho riaditeľa.

Vedenie generálneho (oblastného) riaditeľstva.

(367) Ak má generálne (oblastné) riaditeľstvo úspešne plniť svoju funkciu pri vedení národných podnikov a pri operatívnom obstarávaní ich vecí, musí sa aj v ňom uplatňovať socialistický spôsob vedenia.

(368) Generálne (oblastné) riaditeľstvo a každý jeho organizačný útvar vedie jediný vedúci, ktorý samostatne rozhoduje a zodpovedá za splnenie úloh jemu uložených. Aj v generálnom (oblastnom) riaditeľstve musí byť každý pracujúci hospodárom na svojom pracovisku.

(369) Aj v generálnom (oblastnom) riaditeľstve musí plnenie plánu vyrastať zo socialistického uvedomenia pracujúcich a musí sa opierať o závislosť ich hmotných záujmov od výsledkov tohto plnenia. Zamestnanci generálneho (oblastného) riaditeľstva sú odmeňovaní podľa rovnakých zásad ako zamestnanci národných podnikov; pritom výška mimoriadnych odmien závisí nielen od plnenia plánu generálneho (oblastného) riaditeľstva, ale predovšetkým od plnenia plánov podriadených národných podnikov. Mimoriadne odmeny sa môžu poskytnúť iba tým zamestnancom generálneho (oblastného) riaditeľstva, ktorí zasahujú do plnenia plánov podriadených národných podnikov a ich ovplyvňujú.

(370) Pre generálne (oblastné) riaditeľstvo platia tie isté zásady vedenia a tie isté organizačné pravidlá ako pre národné podniky.

Plán generálneho (oblastného) riaditeľstva.

(371) Činnosť generálneho (oblastného) riaditeľstva sa spravuje jeho plánom, ktorý musí byť zameraný na splnenie plánov podriadených národných podnikov. Plán generálneho riaditeľstva a jeho zmeny schvaľuje príslušný minister, plán oblastného riaditeľstva príslušný generálny riaditeľ. Pre vypracovanie tohto plánu, jeho vykonávanie, sledovanie a kontrolu platia obdobné predpisy ako v národných podnikoch.

Hospodárenie generálneho (oblastného) riaditeľstva.

(372) Generálne (oblastné) riaditeľstvo hospodári samostatne podľa svojho rozpočtu. Prostriedky na úhradu nekrytých rozpočtovaných nákladov poskytuje generálnemu (oblastnému) riaditeľstvu príslušné ministerstvo zo svojho rozpočtu. Celkom výnimočne si môže generálne (oblastné) riaditeľstvo zadovážiť prevádzkové prostriedky nad túto výšku, ak dá na to súhlas príslušný minister po dohode s ministrom financií, a to spôsobom a za podmienok súčasne určených.

(373) O výsledkoch peňažnej kontroly generálneho riaditeľstva podáva banka oznámenie príslušnému ministrovi; ak ide o peňažnú kontrolu oblastného riaditeľstva, podáva banka oznámenie aj generálnemu riaditeľovi. V závažných prípadoch podáva hlásenie tiež ministrovi financií.

(374) Účtovnú závierku generálneho riaditeľstva schvaľuje príslušný minister, účtovnú závierku oblastného riaditeľstva príslušný generálny riaditeľ.

(375) Ak je oblastný riaditeľ podriadený dvom alebo viacerým generálnym riaditeľom, príslušný minister určí, ktorý generálny riaditeľ a za akých podmienok vykonáva v pomere k oblastnému riaditeľstvu pôsobnosť generálneho riaditeľa. Ďalšie úlohy generálnych (oblastných) riaditeľstiev v hospodárskej sústave štátu.

(376) Generálne (oblastné) riaditeľstvá sú práve tak ako národné podniky orgánmi hospodárskej sústavy štátu. Prehlbujúca sa organizácia plánovacej služby, rozširovanie plánovania spoločensky pokročilejších foriem vo výrobe a úsilie dosiahnuť zjednodušenie ústrednej štátnej správy decentralizáciou jej funkcií vyžaduje, aby príslušný minister mohol poveriť generálnych (oblastných) riaditeľov prípadne ďalšími konkrétnymi úlohami voči podnikom družstevným a súkromným. Je to tak najmä v odbore plánovania výroby, jednotného vedenia výroby určitého odvetvia, v otázkach využitia výrobných zariadení a prideľovania surovín.

(377) Uložením všetkých týchto úloh je ešte viac zdôraznený význam generálnych riaditeľov a generálnych riaditeľstiev, ktoré sú tak dôležitým článkom pracovného aparátu príslušného ministra.

Záver.

Pracujúci ľud stal sa plnoprávnym a zároveň plne zodpovedným hospodárom svojej vlasti. Svojou prácou dokazuje, že vie nielen odstrániť kapitalistický poriadok, ale že sa vie sám úspešne vyrovnať aj s obťažnými úlohami výstavby socializmu.

Jedným z najdôležitejších predpokladov tejto výstavby je usporiadanie priemyslovej výroby tak, aby zodpovedala zásadám socialistického hospodárstva. Uplatnenie týchto zásad vedie k novému pomeru človeka k práci, k práci slobodnej a tvorivej, ktorá vyúsťuje do nových vymožeností techniky a do ich využitia.

Zásady socialistického hospodárstva, ako sú rozvedené v tomto Štatúte, napĺňajú novým duchom národné podniky, ktoré sa tak stávajú prostredím rastu človeka nového, vyššieho spoločenského poriadku. Tieto zásady vyvierajú z najvnútornejšieho presvedčenia pracujúcich.

Tým je tento Štatút súčasne svedectvom vyspelosti nášho pracujúceho ľudu, jeho politického a hospodárskeho uvedomenia a túžby zabezpečiť národu lepší zajtrajšok. Je prejavom snahy, vlastnej socializmu, ku ktorému spejeme, vytvárať podmienky pre šťastný a radostný život pracujúcich, pre život zbavený hrozby nezamestnanosti, hladu a vykorisťovania, pre život ľudí skutočne slobodných, ktorí svojimi schopnosťami a svojou prácou vedia obohatiť nielen seba, ale aj celú spoločnosť.

*) Na strane 205.

Vydavateľ Zbierky zákonov Slovenskej republiky a prevádzkovateľ právneho a informačného portálu Slov-Lex dostupného na webovom sídle www.slov-lex.sk je Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, Župné námestie 13, 813 11 Bratislava, tel.: 02 571 01 000, e-mail: helpdesk@slov-lex.sk.